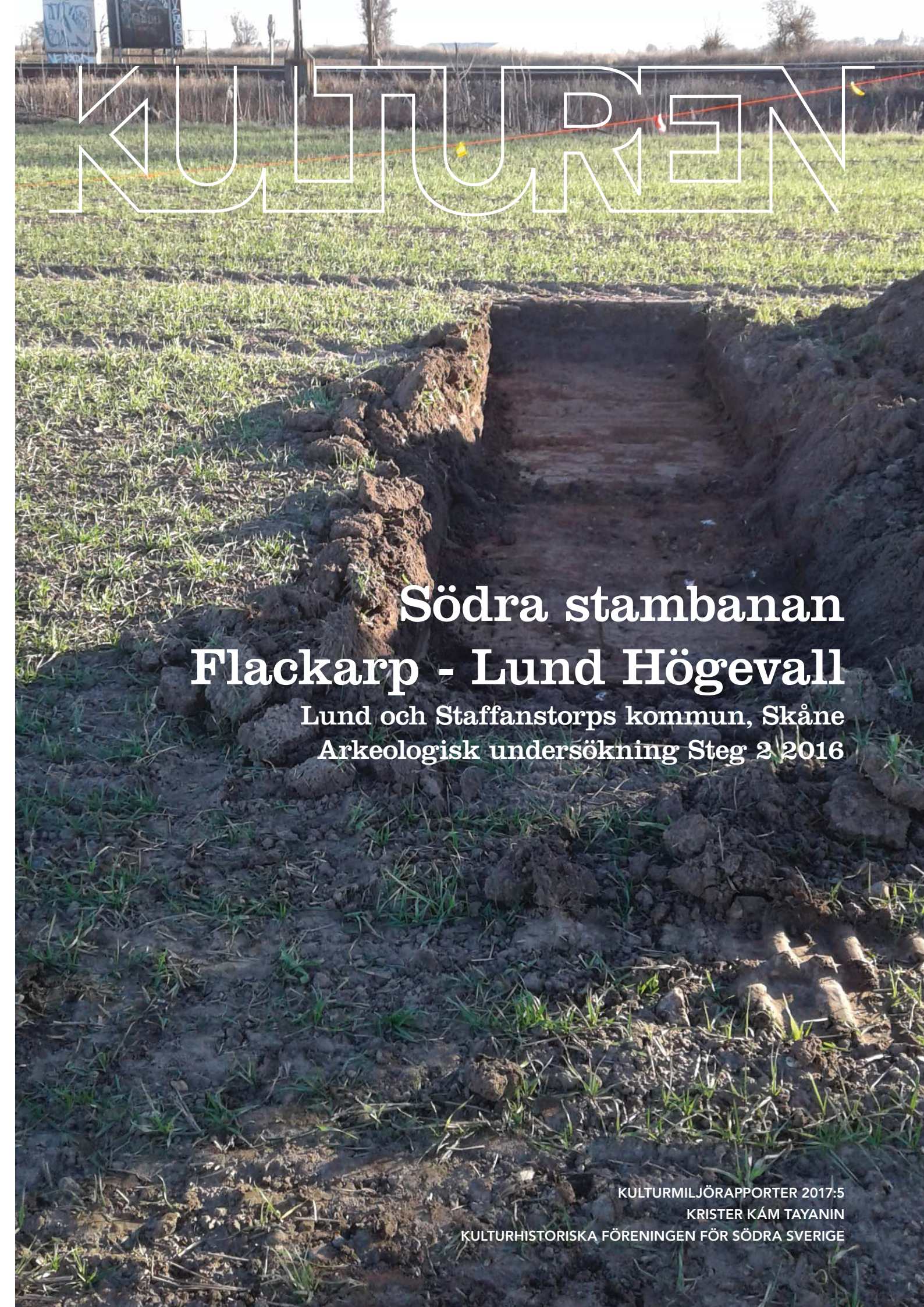

KULTUREN

Södra stambanan Flackarp - Lund Högevall

Lund och Staffanstorps kommun, Skåne
Arkeologisk undersökning Steg 2 2016

KULTURMILJÖRAPPORTER 2017:5

KRISTER KÁM TAYANIN

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Allmän bakgrund	5
Exploateringsituation	5
Det uppdragsarkeologiska systemet. En kort presentation av arkeologiska undersökningstyper.....	5
<i>Arkeologisk utredning (särskild utredning)</i>	5
<i>Arkeologisk förundersökning</i>	6
<i>Arkeologisk undersökning</i>	6
Aktuella forskningsområden och vetenskaplig potential. En kort sammanfattning.	6
Fornlämningsmiljö	8
Tidigare arkeologiska iakttagelser	12
Genomförande	14
Resultat och förslag på arkeologiska åtgärder	23
Administrativa och tekniska uppgifter	27
Referenser	28
Otryckta källor.....	28
Tryckta källor och litteratur.....	28
Digitalt tillgängligt material.....	29
Bilagor	30
Bilaga 1.	31
<i>Schakt 10 och 14.</i>	31
<i>Schakt 13.</i>	32
<i>Schakt 15 och 16.</i>	33
<i>Schakt 18 och 19.</i>	34
<i>Schakt 26.</i>	35
<i>Schakt 28-30.</i>	36
<i>Schakt 31.</i>	37
<i>Schakt 32.</i>	38
<i>Schakt 34 och 35.</i>	39

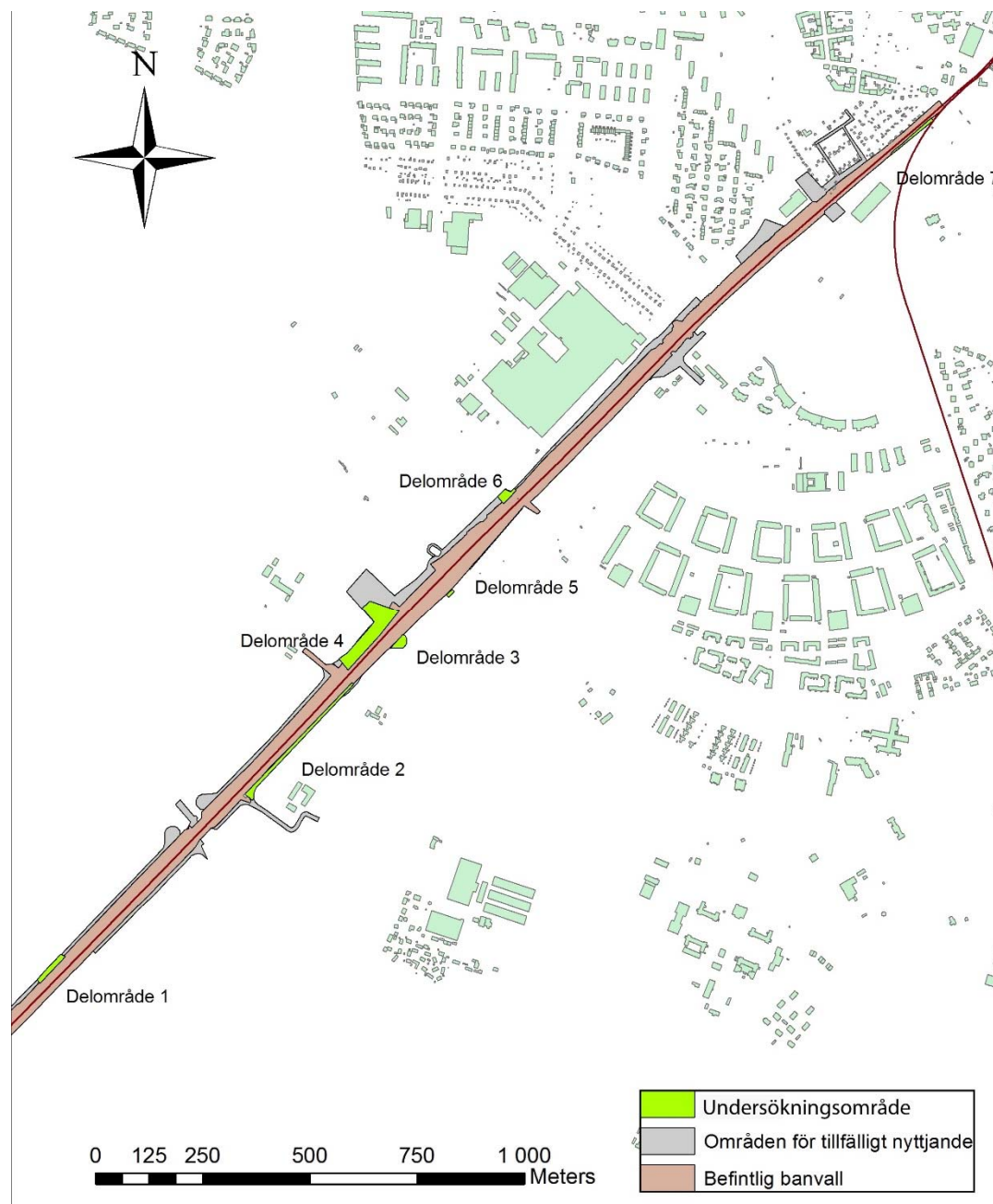
Schakt 36-39.....	40
Schakt 43 och 44.....	41
Bilaga 2.....	42
Ordlista facktermer.....	42
Bilaga 3.....	49
Fyndlista.....	49

Sammanfattning

- Inför en utbyggnad av södra stambanan till fyra spår på sträckan Flackarp – Lund Högevall genomfördes enligt Länsstyrelsens beslut (Lst 431-21746-2016) en arkeologisk utredning steg 2. Utredningssträckan var ca 3,5 km lång och berörde både områden som direkt omfattas av utbyggnaden men också mark med tillfälligt nyttjanderätt. Projektet omfattar i huvudsak två nya spår som ska anläggas på den västra sidan om den befintliga banvallen samt mindre transportvägar och teknikbyggnader. Utredningen är uppdelad i 7 delområden.
- Den arkeologiska utredningen steg 2 omfattar grävning av sökschakt i syfte att fastställa om fornlämningar berörs av den planerade utbyggnaden. Resultatet ska utgöra ett underlag för Länsstyrelsens fortsatta beslutsprocess, men också för Trafikverkets projektplanering.
- I delområdena 1 och 5 framkom inga arkeologiska lämningar varvid inga vidare arkeologiska åtgärder förordas. I delområde 2, 3 och 4 dokumenterades arkeologiska lämningar som vittnar om en grav- och boplatSMiljö, som visar på områdets uppbyggnad och brukande, när det gäller boplatser, vadställen, vägnät och gravhögar. Utifrån detta förordas vidare arkeologiska undersökningar. I delområde 6 påträffades ett äldre marklager och då gravhögen Lund RAÄ 7:1 legat nära, förordas delområdet stå under arkeologisk bevakning. Då delområde 7 låg nära det medeltida Lunds stadsvall i ett arkeologiskt relativt odokumenterat område, där stadsliknande kulturlager påträffades, förordas en arkeologisk förundersökning.
- Rapportens inledande del, under rubriken Allmän bakgrund, är i huvudsakligen avsedd som introduktion och stöd till att bättre förstå rapporten, för läsare som inte har arkeologisk sakkunskap.

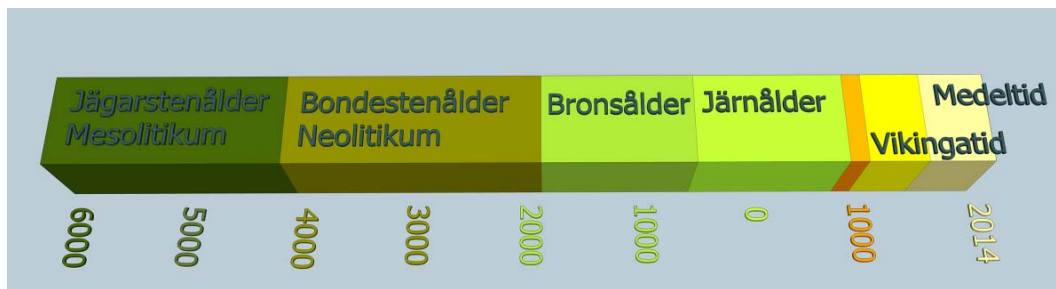
Inledning

I samband med Trafikverkets planerade utbyggnad av södra stambanan till fyrsparssdrift på sträckan Flackarp-Lund Högevall utförde Kulturen en arkeologisk utredning steg 2, enligt Länsstyrelsens beslut (Lst.dnr:431-21746-2016). Utredningsområdet berörde en sträcka på ca 3,5 km, uppdelad i 7 undersökningsområden. Järnvägsträckan löpte genom ett varierat fornlämningslandskap med lämningar från stenålder fram till modern tid.

Figur 1. Sträckan Flackarp-Lund Högevall, med delområden utsatta.

Allmän bakgrund

Figur 2. Förenklad modell av olika arkeologiska tidsperioder i människans historia.

Exploateringsituation

Utredningsområdet omfattar områden med vitt skilda typer av exploatering och därmed också olika typer av påverkan. I den södra delen används marken främst för odling, medan sträckan norr om Höje å uppvisar varierande aktiviteter i form av rekreationsområden, gatemark, industriområden och småskalig trädgårdsodling i form av koloniträdgårdar. Den norra delen av utredningsområdet omfattar i huvudsak stadsbebyggelse och rekreationsområden.

Det uppdragsarkeologiska systemet. En kort presentation av arkeologiska undersökningstyper.

Uppdragsarkeologi är de arkeologiska undersökningar som görs som villkor för att tillstånd ska ges till ingrepp i fornlämning och regleras i kulturmiljölagens 2 kap. 10 – 13 §§. Detaljerade regler för hur paragraferna ska tillämpas finns i *Riksantikvarieämbetets föreskrifter och allmänna råd (KRFS 2015:1)*. För närmare beskrivningar hänvisas läsaren till dessa.

Fornlämningar är spåren efter människor från äldre tider och skyddas av kulturmiljölagen (1988:950) och det är förbjudet att förändra, ta bort, skada eller täcka över fornlämningar. Undantag kan göras vid en exploatering om påverkan står i proportion till samhällsnytta. Det är därför viktigt att det finns fullgoda underlag för att kunna fatta beslut i sådana ärenden. Denna process är uppdelad i tre steg och i vissa fall kan alla stegen bli nödvändiga för att tillgodose syftet med kulturmiljölagen. Nedan följer en kort genomgång av de olika stegen.

Arkeologisk utredning (särskild utredning)

Arkeologisk utredning kan göras om ett planerat projekt omfattar ett större markområde och om det finns risk för att okända fornlämningar berörs. Det är Länsstyrelsen som beslutar om en arkeologisk utredning ska utföras. Vid större projekt sker ofta utredningen i två steg. Det första omfattar kart- och arkivstudier och en utvärdering av eventuella tidigare arkeologiska insatser. Vidare görs en bedömning av kända fornlämningar och kulturlandskap inom aktuellt område samt en fältinventering med bedömningar av eventuell förekomst av okända fornlämningar. Dessa insatser betecknas som Arkeologisk utredning steg 1.

För att säkerställa bedömningar kan Länsstyrelsen även besluta om maskingrävda sökschakt. Dessa insatser betecknas som Arkeologisk utredning steg 2.

Resultaten avrapporteras till Länsstyrelsen och exploatören. (KRFS 2015:1 7§).

Arkeologisk förundersökning

Om det planerade projektet berör kända fornlämningar ska en ansökning om tillstånd enligt 2 kap. i kulturmiljölagen göras. Länsstyrelsen kan då fatta beslut om en arkeologisk förundersökning. Syftet är att avgränsa fornlämningen och bedöma hur mycket kunskap som kan utvinnas. Målsättningen är att dock alltid att en exploatering ska kunna utföras så att fornlämningar inte skadas. När fornlämningens kunskapspotential har fastställts kan Länsstyrelsen avgöra om ingreppet kan tillåtas samt bestämma omfattning och inriktning på en eventuellt arkeologisk undersökning.

Om kunskapsläget kring en fornlämning är begränsat, kan Länsstyrelsen besluta om en förundersökning för att få underlag för en prövning av tillstånd till ingrepp. Omfattningen ska då vara begränsad. Denna typ av förundersökning benämns som *översiktlig förundersökning*. I princip är syftet likartat som vid arkeologisk utredning steg 2.

Resultaten avrapporteras till Länsstyrelsen och exploatören (KRFS 2015:1 7§).

Arkeologisk undersökning

Om ett planerat arbetsföretag inte kan undvika påverkan på fornlämningar kan en arkeologisk undersökning bli aktuell. Beroende på hur den berörda fornlämningen förväntas tillföra ny arkeologisk kunskap, kan Länsstyrelsen ställa villkor om att en arkeologisk undersökning ska genomföras på hela eller delar av fornlämningen. Syftet med en särskild undersökning är att dokumentera den fornlämning som tas bort och innebär en slutgiltig borttagning av hela eller delar av fornlämningen.

Efter undersökningen har avslutats meddelar Länsstyrelsen exploatören att fornlämningen är borttagen och först då kan det planerade arbetet påbörjas.

Resultaten avrapporteras till Länsstyrelsen och exploatören, men Länsstyrelsen kan även ställa krav på att resultatet från undersökningen ska förmedlas till allmänhet och forskare (KRFS 2015:1 8§ och 29§-35§).

Aktuella forskningsområden och vetenskaplig potential. En kort sammanfattning.

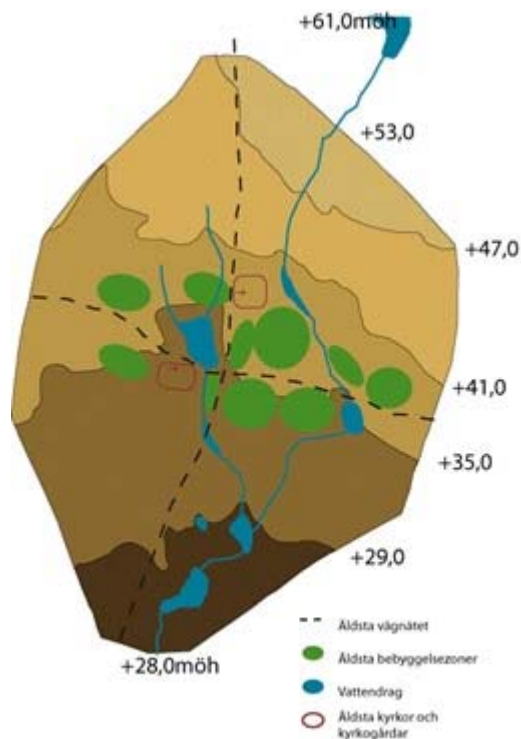
Här följer en kort presentation av några just nu aktuella forskningsområden som är knutna till de platser som finns inom utredningens närområde. Syftet är att underlätta förståelsen av den vetenskapliga potentialen för olika objekt i denna rapport. Frågeställningarna kretsar kring tre teman som delvis även griper in i varandra.

Det första temat behandlar området kring Höje ås dalgång och dess betydelse under en lång tidsperiod. Området är rikt på gravar, gravfält, gravhögar och boplatser från flera olika

tidsperioder, vilket tydligt visar att det varit en gynnsam plats att bo på. Här har också flera praktföremål hittats, som kan knytas till en social elit (stormän) inom samhället, vars makt berörde ett större område. Ett utmärkande drag för Höje ås dalgång är dess kommunikativa läge med flera vad över ån och kopplingar till ett äldre vägnät som sträckte sig från Trelleborg och vidare norrut. I detta sammanhang blir kopplingarna mellan Uppåkra och Lund samt området kring Höje å en viktig del kring förståelsen av dessa platser (Lagergren 2011).

Det andra temat behandlar landskapets utveckling i ett vitt rumsligt och tidsmässigt perspektiv. Landskapet kan betraktas som en arena, där grupper av människor tillämpar olika strategier för att uppnå målsättningar, såväl ekonomiska, sociala som kulturella. Detta avsätter olika spår i landskapet, vilka kan avläsas och på så sätt kan de bakomliggande sociala- och kulturella relationerna som format landskapet studeras.

Det tredje temat utgår från staden Lund och dess omland samt frågeställningar kring stadens tidigaste historia tillsammans med markanvändning inom och utanför staden. De senaste årens undersökningar har visat att stadens tidigaste utbredning omfattar ett större område än vad som tidigare antagits, inte minst gällande de södra delarna av det medeltida stadsområdet. I samband med detta har en hypotes presenterats om att bebyggelseområdet redan före mitten av 1000-talet genomgått en reglering som omfattade både tomtindelningar och vägnätet. Därmed flyttades gränsen mellan åkermark och bebyggelsemark ut till vad som senare skulle bli stadens dike och vall (figur 3, Balic & Wallin 2015 s 8). Frågan om stadens tidigaste historia är sammankopplad med Uppåkra som dominerade området under lång tid samt den gryende kunga- och kyrkomakten under slutet av vikingatiden. På senare år har intresset för städernas växtmiljöer samt spåren efter bruket av växter i matkultur och näringar i de medeltida städerna varit stort. Frågor kring hur markerna utnyttjats, både inom och utanför staden, har resulterat i att kunskapen om exempelvis djurhållning, trädgårdsodling, åkerbruk, hushållets mathållning och användningen av olika råvaror har förändrats och nyanserats. Detta har bland annat inneburit att det blivit möjligt att studera varför människor levde som de gjorde och därmed också att skriva en historia som utgår från människor, snarare än med ett perspektiv sett från samhällets övre skikt .

Figur 3. Den tidigaste bebyggelsezonen och de första träkyrkorna kring de nordsydliga och östvästliga kommunikationslederna. Fuktdrag och vattensjuka områden är också markerade (bilden representerar ett pågående arbete, senast presenterat i Balic & Wallin 2015).

Fornlämningsmiljö

Flackarps historiska by är belägen strax utanför Lund, söder om Höje å i Staffanstorps kommun. Byn Källby låg på den norra sidan men existerar inte längre. Omlandet utgörs idag av Lundaslätten, ett flackt fullåkerslandskap genom vilket Höje å rinner i en markerad dalgång, och i vissa partier finns meandrar omgivna av fuktmarker. Det topografiska läget för byn Flackarp är på en höjdrygg som är tydligt markerad på skånska rekognosceringskartan från år 1812. Området utgör idag en flack åker på vilken endast mycket svaga höjdvariationer kan ses. Generellt stiger topografin inom området mot norr och nordost. Jordarten utgörs huvudsakligen av moränlera. Från slutet av 1960-talet och framåt försvann de sista resterna av Källbys bebyggelse i samband med att Lund expanderade. Platsen för bytomten är belägen ca 1 km söder om Lunds stadskärna, på Höjeådalens sydsluttning. Läget på en sydsluttning ned mot Höjeå, i kombination med ett flertal väl-dränerade naturliga förhöjningar, gjorde området till en attraktiv plats att bosätta sig på under flera tidsperioder. Jordarterna runt Källby består till övervägande del av moränlera, samt mindre inslag av grusig sand.

Vid den arkeologiska utredningen steg 1 (lst.dnr: 431-13344-2014) växte bilden av en sammanhållen kulturhistorisk miljö längs dalgången vid Höje å fram. Den bildar ett ramverk i vilket förståelsen av de enskilda lämningarna blir tydligare i ett större landskapsperspektiv.

Järnvägen löper genom ett område rikt på fornlämningar. Fornlämningarna grupperar sig på båda sidorna av Höje å från ett område öster om järnvägen, över Flackarp och Källby samt vidare väster ut till Värpinge. Här framträder en sammanhängande kulturhistorisk miljö med mycket lång kontinuitet, från stenåldern fram till tidigmodern tid, i vilket Höje å och dess dalgång intar en central position. Fornlämningarna ligger oftast på höjdlägen på båda sidor om dalgången. De består av boplatser, gravar, gravfält, gravhögar, bytomter, odlingsmark, kommunikationsleder, vadställen och två mölleplatser. De äldsta spåren av mänsklig närvaro i området är från senmesolitikum och neolitikum. Utifrån flera fornlämningar såsom boplatser och gravar från brons- och järnålder framträder området som en etablerad och komplex kulturbyggd. Från denna tid finns lämningar efter boplatser på båda sidorna om Höje å och under romersk järnålder, runt år 0–375, förefaller det som om en permanent bosättning etableras strax norr om Höje å, vid nuvarande reningsverket i Källby. Den tycks ha en kontinuitet fram till tidig medeltid. På platsen finns en tydlig fosfatförhöjning registrerad inom ett ca 500 x 300 m stort område, som sannolikt ska sättas i samband med denna bosättning. På den södra sidan av Höje å har en liknande bosättning legat längre västerut, vid nuvarande Trolleberg. Den tycks ha etablerats någon gång under förromersk järnålder, runt 500 f.Kr.-0, och haft en kontinuitet fram till övergången mellan yngre vikingatid och tidigmedeltid. Närvaron av en social elit kring området vid Höje å, indikeras av förekomsten av gravhögar från bronsåldern, fynd av en guldhalskrage från folkvandringstid funnen vid Trolleberg, en rikt utrustad grav från äldre vikingatid, som påträffats vid nuvarande reningsverket i Källby samt en vikingatida myntskatt som påträffats i Värpinge (FMIS; Kulturens LA-arkiv; Lagergren 2011; Lundberg 1995a).

Ca 2 km sydost om fornlämning Flackarp 29:1 ligger Uppåkra 5:1, som var en centralplats med en över tusenårig kontinuitet. Uppåkra etablerades ungefär under förromersk järnålder. Uppåkra har varit ett maktcentrum för kult, ekonomi, hantverk och handel (Helgesson 2002 s 45 f). De omkringliggande järnåldersboplatserna på Lundaslätten bör ha ingått i dess nätverk.

Nordöst om den förmodade bosättningen vid Källby reningsverk ligger fornlämning RAÄ Lund 6:1, inom vilken det påträffats gravar vars gravskick tyder på ett kristet inflytande. Gravarna är inte daterade, men kan utifrån gravskicket vara från sen vikingatid eller tidig medeltid. De kan i så fall höra samman med bebyggelse som funnits vid nuvarande reningsverket (Kulturens LA-arkiv; Lundberg 1995b s 3).

Arkeologiska observationer visar att byn Flackarp etablerades vid övergången mellan sen vikingatid och tidigmedeltid och i skriftliga källor omnämns ett "stenvad" över Höje å till Källbys marker. Det kan vara samma vadställe som omnämns år 1314 som "Källby vad" (DAL Flackarps sn; Salminen 2002; Lagergren 2011). Exakt var vadet legat framgår inte av de skriftliga källorna, men den stenskonung som påträffats på båda sidorna av Höje å vid

reningsverket i Källby, kan vara platsen för vadet. Möjligen kan vadstället vara av äldre ursprung och ha varit i bruk redan under förhistorisk tid.

Bebyggelsen vid nuvarande reningsverket i Källby kan utgöra ett äldre byläge för den historiska byn Källby. Detta skulle innebära att bebyggelsen lades ned senare under medeltiden eller flyttades till den plats längre österut där lämningar efter bebyggelse och Källbymölla ligger (RAÄ Lund 131:1). Exempel på tidiga helt nedlagda medeltida bebyggelser finns i närområdet, såsom Vragerup och Svarthjärup inom Flackarps socken (Länsstyrelsen i Skåne – Staffanstorp s 2). Källby gård och mölla omnämns först år 1338 - 1339 och de fynd som gjorts på platsen tillhör hög- och senmedeltid (Kulturens LA-arkiv; DD 2 r 7:100, 185). Möjligtvis kan bebyggelsen härröra från införandet av vattendrivna kvarnhjul under 1100-talet.

Efter etableringen av byarna Flackarp och Värpinge under tidig medeltid, samt bebyggelsen vid Källbymölla under högmedeltiden, framträder en tydligare bild av hur den sammanhängande kulturhistoriska miljön längs Höje å kom att organiseras. Marken delades upp i avgränsade bymarker, med en indelning av vångar. Värpinges och Källbys marker gränsar i norr till de jordar som ägdes av staden Lund. Denna indelning av landskapet var i bruk långt fram i modern tid och kan följas i skriftliga källor samt på kartmaterial från 1700-talet och framåt.

Området runt Höje å har genom långa tider varit en bra plats för människor att vistas och bosätta sig i. Goda levnadsbetingelser med närhet till vatten och bra odlingsmarker är en del av förklaringen till detta. Koncentrationen av fornlämningar i området kan även ha påverkats av andra faktorer som områdets topografiska förutsättningar med ett lämpligt vadställe över Höje å. Längre österut, efter Höjebro, var åns lopp tidigare meandrande och flöt genom våtmarker, och förhållandena var även liknande väster om Värpinge nedströms till Lomma vid Öresundskusten. I området kring Källby, Flackarp och Värpinge hade Höje å ett rakare lopp utan sammanhängande våtmarker, varför det bör ha varit lättare att anlägga övergångar där åns lopp var som smalast. Området bör ha varit ett viktigt kommunikativt läge för ett stort område inom sydvästra Skåne, vilket var fallet under historisk tid och vilket bland annat framgår av omnämmandet av Källby vad år 1314, stenvad vid Flackarp samt kartmaterial från 1600-talet som visar vadställe för vagnar vid möllorna i Källby och Värpinge. Vid dessa vadställen ingick möllornas fördämningsbankar som en del av övergången över ån. I detta sammanhang bör en serie av 12 gravhögar från bronsåldern nämnas, vilka ligger som ett pärlband från Källby upp till strax väster om Nöbbelöv och som kan indikera en väg som redan under denna tid kan ha löpt från ett vadställe över Höje å vidare upp mot ett annat vad över Löddeå/Kävlinge å (Lagergren 2011 s 17; Lagergren 2014 muntlig uppgift). Under 1000-talet omnämns både Lund och Lomma vid Öresundskusten som städer och en vägförbindelse mellan dem bör ha korsat Höje å någonstans mellan Källby och Värpinge. Intressant att notera är att även järnvägsbron över Höje å har förlagts till samma område även om säkert andra faktorer bidragit till dess placering. Utredningsområdet berör flera olika kända fornlämningar av varierande karaktär vars dateringar spänner över vitt skilda tidsperioder. Nedan följer en översiktlig genomgång av berörda fornlämningar.

Källby bytomt RAÄ Lund 131:1

Byn Källby med RAÄ-nummer Lund 131:1 låg söder om Lund, i Sankt Peters församling, och omnämns för första gången år 1314. Byn var inkorporerad i Lunds stad, men i samband med reformationen fördes byn till den då bildade Lunds stadsförsamling. Tidigare hade byn sannolikt hört till den medeltida stadssocknen Heliggeist (Andrén 1984 s 54). Från slutet av 1960-talet och framåt försvann de sista resterna av Källbys bebyggelse i samband med att Lund expanderade. Platsen för bytomten är belägen ca 1 km söder om Lunds stadskärna, på Höjeådalens sydsluttning. Läget på en sydsluttning ned mot Höjeå, i kombination med ett flertal väl-dränerade naturliga förhöjningar, innebär att området varit en attraktiv plats att bosätta sig på under flera tidsperioder. Jordarterna runt Källby består till övervägande del av moränlera, samt mindre inslag av grusig sand. Ett mindre lösfyndsmaterial bestående av fynd från senmesolitikum till äldre bronsålder finns registrerade i arkivet på Lunds Universitets Historiska Museum.

RAÄ Lund 7:1 Gravhög

Fornlämningen är registrerad som en gravhög som undersöktes år 1938. Den innehöll en primärgrav under ett centralröse som daterades till senneolitikum, samt tre sekundärgravar från bronsålder. Högen är registrerad som undersökt och borttagen.

RAÄ Lund 8:1 Gravfält

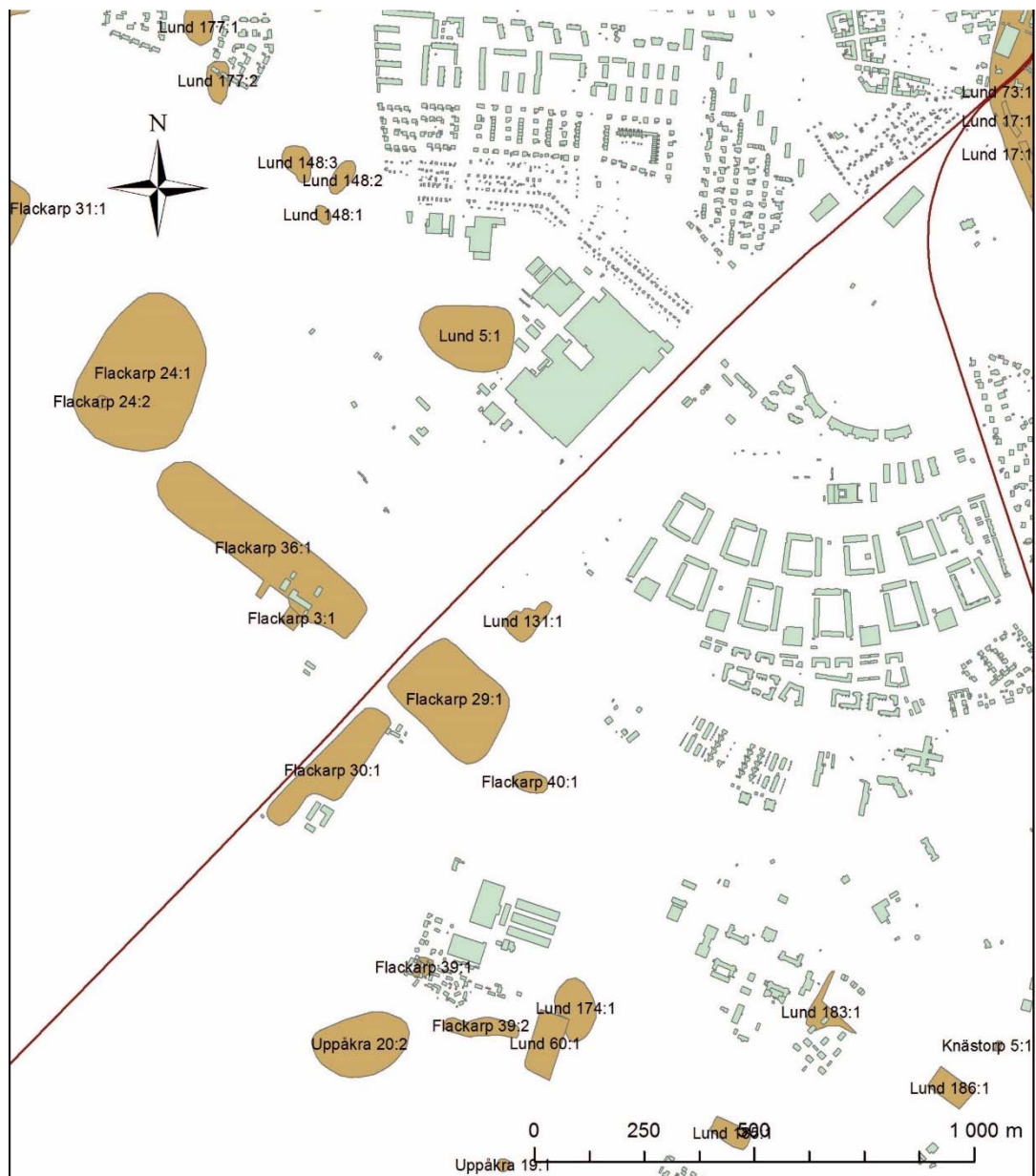
Fornlämningen är registrerad som gravar från äldre romersk järnålder. Den är undersökt och borttagen.

RAÄ Flackarp 29:1, boplats

Fornlämningen utgör ett område söder om Höje å, öster om järnvägen. Här påträffades måttliga mängder med bearbetad flinta vid 1985 års inventering. Fornlämningen daterades till stenålder, men då fornlämningen endast ytinventerats hamnade den i det bredare spektrat mellan perioderna stenålder och järnålder.

RAÄ Flackarp 30:1, boplats

Vid 1985 års inventering påträffades ett område med sparsamt förekommande bearbetad flinta. Platsen registrerades som boplats med en möjlig datering till stenålder, men då fornlämningen endast ytinventerats hamnade den i det bredare spektrat mellan perioderna stenålder och järnålder.

Figur 4. Fornlämningar längs med sträckan Flackarp-Lund Högevall.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Runt den medeltida staden Lund låg flera byar, och på sluttningarna ned mot Höje å, söder om staden, låg bland annat byarna Källby och Flackarp. Vid grävning för vattenledning vid Källby, RAÄ Lund 131:1, år 1906 påträffades en handlykta av mässing som daterats till 1400-talet (KM nr 1659; 4A 959). Vid ledningsgrävning till reningsverket år 1947,

påträffades ett kulturlager ca 0,40 m under markytan, vilket innehöll 4 skärvor svartgods, kluvna djurben, en brynsten, kol och skörbränd sten (Kulturen LA-arkiv; Lundberg 1995b).

År 1950 påträffades, på Källbymöllas mark, en brynsten, två takpannor av typen munknunnan, samt storstenstegel, vilka sätts i samband med muddringen av Höje å som gjordes hösten år 1949. Ett lösfynd gjordes år 1953 på en kolonilott i Källby, bestående av en guldring, som var 26 mm i diameter, med ett jungfru Maria motiv ("Anna själv tredje") samt en inskription med gotiska minuskler "HELPIGOT". Ringen anses vara ett arbete från norra Tyskland som har daterats till 1400-talet (LUHM 28.937) (Alenstam-Petersson 1953 s 152ff). Vid en kulvertgrävning mellan Pilelyckan och Lunds stad år 1995 påträffades härदार. På en sträcka mellan Sankt Lars och Källbymölla påträffades flera härदार, och samtliga var anlagda på 0,40-0,50 m djup (Kulturen LA-arkiv; Lundberg 1995a). År 1995 schaktades vid reningsverket i Källby för en kvävereduktionsdamm, och kulturlager observerades i sektionen, tillsammans med en härda och ett flintmaterial. Ett lösfyndsmaterial från området finns registrerat i LUHM, vilket representerar tiden från senmesolitikum till äldre bronsålder.

En gravhög, RAÄ Lund 7:1, undersöktes år 1938 och den visade sig ha en primärgrav under ett centralröse från senneolitikum och tre sekundärgravar från bronsålder (Moberg 1950 s 186). Två av sekundärgravarna kunde dateras till bronsålder, period II, baserat på fyndmaterialet, medan den tredje bara kan sägas vara yngre än centralgraven. Dateringen får ses som osäker och med dagens kunskap får en datering till äldre bronsålder ses som den rimliga för samtliga gravar i högen (Moberg 1950 s 188).

Flera flatmarksgravar, RAÄ Lund 8:1, med datering till äldre romersk järnålder undersöktes år 1939 och togs i samband med detta bort. Kring fornlämningen råder dock viss förvirring. I FMIS anges bara fynd av keramik (LUHM 28529), daterad till romersk järnålder medan gravar inte alls nämns. Fyndplatsen anges till en position flera hundra meter från den som anges i FMIS (Lundberg 1995b).

Ytterligare ett gravfält finns i området, RAÄ Flackarp 32:1, vilket har daterats till yngre romersk järnålder och folkvandringstid. Det påträffades vid en provundersökning år 1985, då både skelettgravar och boplatzlämningar påträffades. Fyra flatmarksgravar undersöktes och bedömningen gjordes att de utgjorde en del av ett större gravfält (Nagmér 1990).

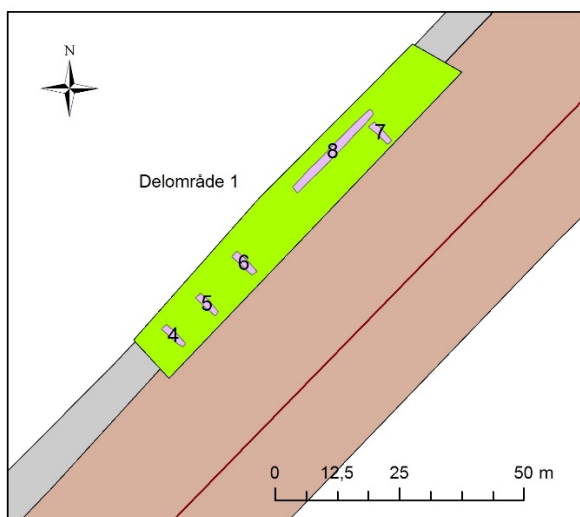
En arkeologisk utredning genomfördes inom en del av fastigheten Flackarp 8:1, Flackarps socken, Staffanstorps kommun. Bevarade lämningar fanns under matjorden på stora delar av ytan, och två fornlämningsområden avgränsades inom exploateringsområdet, i anslutning till RAÄ Flackarp 24:1 och 36:1. Lämningarna utgör spår av en förhistorisk boplatz, en förmodad gravhög samt Flackarps tidigmedeltida by (Lagergren 2011).

Genomförande

Inför Trafikverkets planerade utbyggnad av södra stambanan till fyrspårsdrift, utförde Kulturen en utredning steg 2, av en ca 3,5 km lång sträcka mellan Flackarp och Lund Högevall. Utredningsområdet delades in i 7 delområden, numrerade 1-7, och löpte längs med järnvägen i nummerordning, från Flackarp i söder till Högevall i norr. Tillvägagångssättet var maskingrävda sökschakt med efterföljande dokumentation. Exploateringsområdets storlek var ca 186 600 m² och de områden som kom att utredas var ca 12 000 m². Utbyggnaden är planerad på den befintliga banvallens västra sida, men då även områden för tillfälligt nyttjande undersöktes, kom utredningen att ske på bägge sidor om banvallen (se figur 1).

Delområde 1.

I delområde 1 grävdes 4 schakt i en öst-västlig riktning, samt ett kompletterande schakt, som löpte nordöst-sydvästligt. Inga lämningar påträffades inom delområdet.

Figur 5. Delområde 1 med schaktnummering. Grönt markerar delområdet.

Figur 6. Översiktsbild av delområde 1, foto taget från söder.

Delområde 2, Flackarp RAÄ 30:1.

Delområde 2 omfattar delar av fornlämning Flackarp RAÄ 30:1 inom vilket 9 sökschakt grävdes. De numrerades 9-17 och i schakt 10, 13, 14, 15, 16 påträffades lämningar (figur 7).

I schakt 10 framkom en mindre nedgrävning som var ca 0,60 x 0,40 m stor, med en fyllning bestående av brunsvart lerhaltigt kulturlager med inslag av träkol. Ett flintavslag påträffades i fyllningen (bilaga 1, schakt 10 och 14).

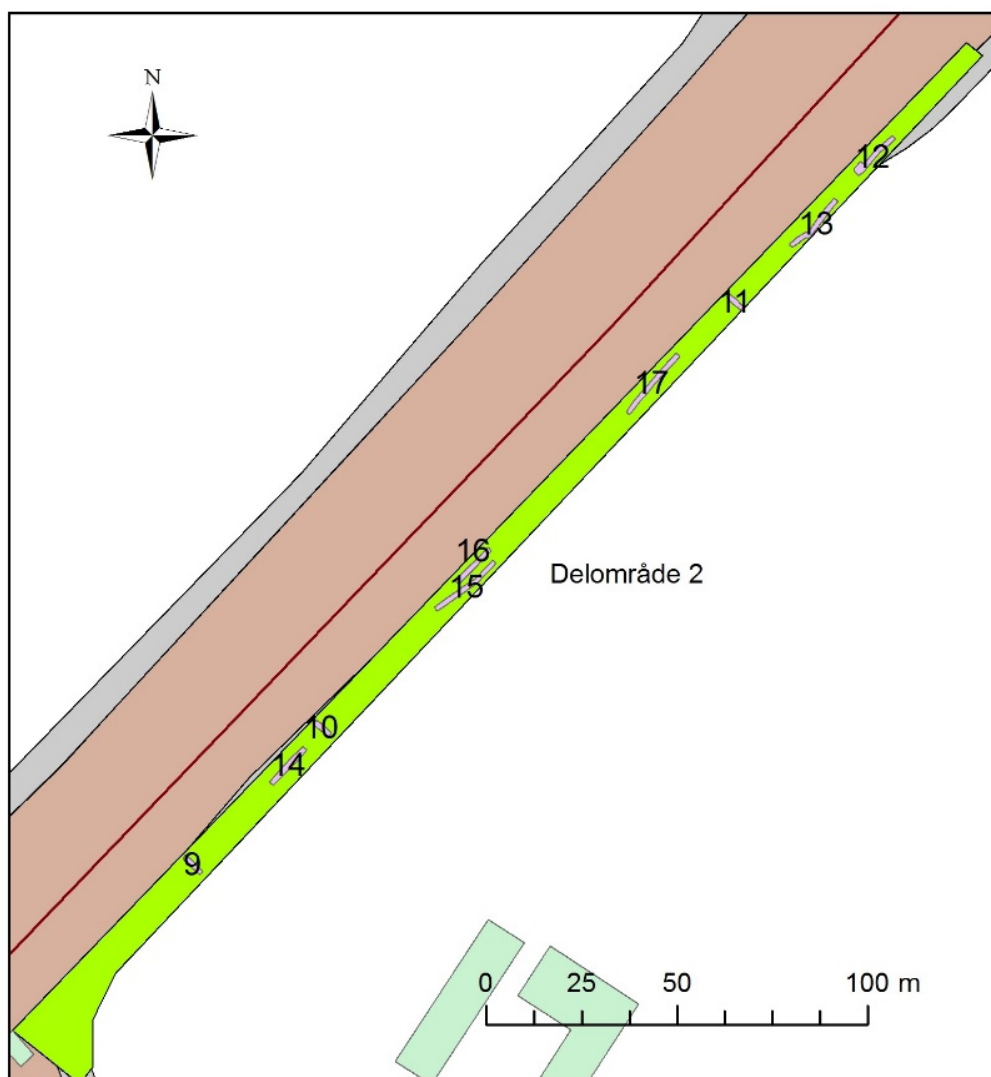
I schakt 13 framkom en ca 1,00 x 0,40 m stor grop med nord-sydlig orientering (nedgrävning 4). Fyllningen bestod av ljusbrun sand med inslag av träkol. Då moränen i schaktet utgörs av sand kan det röra sig om spåren efter en sandtäkt (bilaga 1, schakt 13).

I schakt 14 framkom en nedgrävning (nedgrävning 1) samt delar av en stenkonstruktion vars utbredning fortsatte öster om schaktet. Nedgrävningen var ca 0,60 x 0,30 m vars fyllning bestod av mörkt brunsvart lerhaltigt kulturlager, med en relativt riklig mängd träkol. Nedgrävningen kan utgöra resterna efter en härd. De dokumenterade delarna av stenkonstruktionen var ca 1,00 x 0,60 m stor med ca 0,20 x 0,10 m stora stenar (sten1) som låg i ett brunt lerhaltigt kulturlager med inslag av träkol. Stenkonstruktionen kan vara en del i en större konstruktion (bilaga 1, schakt 10 och 14).

I schakt 15 framkom delar av tre stenkonstruktioner (sten 2, 3, 4), en nedgrävning (nedgrävning 3) samt ett stolphål (stolphål 1). De dokumenterade delarna av stenkonstruktionerna bestod av marksten och flinta i varierande storlekar, liggande i grunda nedgrävningar med en lerhaltig fyllning bestående av bruna till brunrå kulturlager.

I en av dem (sten 2) påträffades ett tandfragment (får/get) samt en troligen bearbetad flinta. Stenkonstruktionerna 3 och 4 tycks fortsätta i schakt 16. Stolphålet (stolphål 1) var stenskottstenskott och ca 0,20 x 0,40 m stort. Nedgrävningen (nedgrävning 3) var ca 0,60 x 0,40 m stor (bilaga 1, schakt 15 och 16).

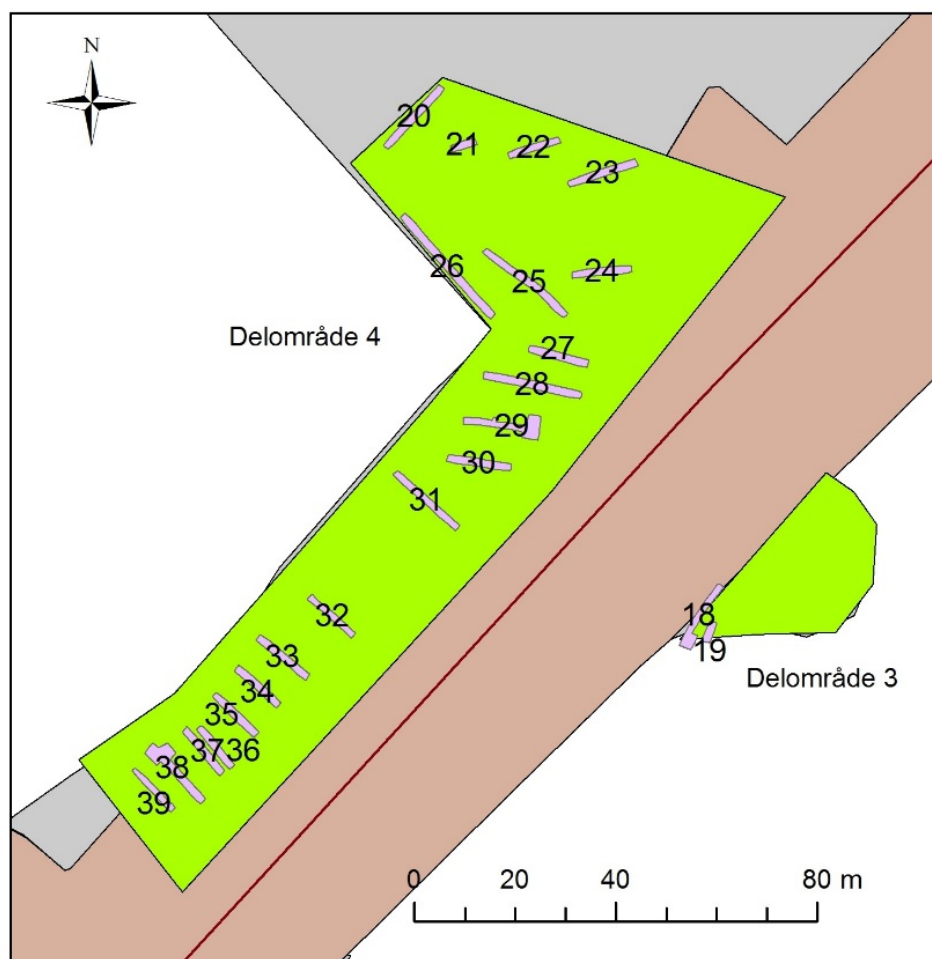
Schakt 16 grävdes parallellt med schakt 15, ca 2,00 m nordväst om detta. I detta påträffades delar av två stenkonstruktioner (sten 5, 6) vars dokumenterade delar omfattade större delen av schakt 16. Storleken på de ingående stenarna varierade mellan 1,00 m i diameter till ca 0,10 m. En flintkärna med osäker datering, samt ett neolitiskt avslag påträffades i en av stenkonstruktionerna. Stenkonstruktionerna i schakt 15 och 16 kan vara resterna efter en idag bortodlad gravhög, som omnämns i Lunds stifts landebok från 1569 (bilaga 1, schakt 15 och 16).

Figur 7. Delområde 2 med schaktnummerering. Grönt markerar delområdet.

Delområde 3, Flackarp RAÄ 29:1.

För att undvika högspänningsledningarna grävdes endast 2 schakt i området (figur 8). I schakt 19 framkom inget av arkeologiskt intresse. I den södra änden av schakt 18 påträffades en öst-västlig ränna som fortsatte öster om schaktet. Rännan var ca 0,30 m bred och 0,02 m djup, ungefär 1,80 m av rännan dokumenterades (bilaga 1, schakt 18 och 19).

Delområde 4.

Delområde 4 var ytmässigt det största området, här förlades 20 schakt som kom att numreras 20–39, där schakt 20 låg längst i nordväst och schakt 39 i södra änden av schaktet (figur 8).

I de schakt som låg i den norra delen av området (schakt 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27 och 33), i slänten mot Höje å, påträffades inga lämningar. I schakt 26 framkom två stolphål med ca 0,50 m mellanrum (stolphål 2 och 3). Stolphålen var ca 0,20 x 0,20 m stora och i fyllningarna

påträffades bränd lera. Stolphålen utgör troligen spåren efter ett takbärande bockpar i en huskonstruktion. I de nordvästra delarna av schaktet påträffades ett dike (nedgrävning 5), Diket var ca 0,80 m brett, och hade oregelbundna sidor. Troligtvis rör det sig om en medeltida eller tidigmodern gränsmarkering till byn Flackarps ägor (bilaga 1, schakt 26).

I schakt 28 påträffades två härdar. Den ena var oregelbundet formad ca 0,90 x 0,90 m stor (nedgrävning 6), med en fyllning bestående av lerhaltigt kulturlager och rikligt med träkol. Den andra härden (nedgrävning 7) var rund i plan ca 0,6 x 0,6 m med en fyllning bestående av gråsvart lerigt kulturlager med ca 0,06 x 0,06 m stora stenar (bilaga 1, schakt 28-30).

I schakt 29 påträffades 2 stolphål (stolphål 4 och 5), 3 kokgropar (nedgrävning 8, 9 och 11), samt en ränna (nedgrävning 10). Stolphål 4 var ca 0,50 x 0,20 m stort med en brungrå fyllning och dess avlånga form kan vara resultatet av att stolphålet grävts om. Stolphål 5 var ca 0,10 x 0,10 m stort och även den hade en brungrå fyllning. Stolphålen tolkas utgöra spåren av ett bockpar i en takbärande konstruktion. Nedgrävning 8 var ca 1,00 x 0,50 m stort, fylld med ett svartgrått lerigt kulturlager med inslag av träkol och skörbränd sten. Bara delar av nedgrävningen dokumenterades då dess resterande delar ligger öster om schaktet. Nedgrävning 9 och 11 var ca 1,00 x 1,00 m stora, och fyllda med ett gråsvart lerigt kulturlager innehållande en relativt riklig mängd träkol samt skörbränd sten, i nedgrävning 9 framkom ett flintspån. Nedgrävning 10 är tolkad som en ränna som låg mellan nedgrävning 8 och 9. Den var 0,30 m bred och fylld med ett brungrått lerigt kulturlager med inslag av träkol. Rännan kan utgöra en gränsmarkering eller vara en del av en väggränna (bilaga 1, schakt 28-30).

I schakt 30 dokumenterades 2 st stolphål (stolphål 6 och 7) och 3 nedgrävningar (nedgrävning 12, 13 och 14). Stolphålen var av samma karaktär och ca 0,20 x 0,30 m stora, fyllda med en brungrå lerjord. Avståndet mellan stolphålen var ca 2,00 m och kan mycket väl ha bildat takbärande bockpar. Nedgrävning 12 var avlång 0,80 x 0,40 m, med en gråbrun lerjord samt sten. Även Nedgrävning 13 var avlångt och mätte ca 0,60 x 0,20 m, med en gråbrun kulturjord med inslag av träkol och sten. Det kan röra sig om en grop eller ett dubbelt stolphål (resultatet av omsättning av en stolpe. Nedgrävning 14 mätte ca 1,00 x 0,50 m, med en gråbrun lerhaltig kulturjord med inslag av större bitar träkol (bilaga 1, schakt 28-30).

Figur 9. Översiktsbild norra delen av delområde 4, visar närheten till bro över höje å.

I schakt 31 påträffades en ränna (nedgrävning 15), samt en kokgrop (nedgrävning 16). Rännan hade en nordväst-sydostlig riktning. Fyllningen var en svartgrå lerhaltig kulturjord med enstaka träkolsfragment. Den del av rännan som var exponerad var ca 0,70 x 1,00 m. kokgropen (nedgrävning 16) var oregelbundet formad i plan, med en brunsvart lerjord. I fyllningen förekom även rikligt med sten i knytnävsstorlek, en del var skörbränd (bilaga 1, schakt 31).

I schakt 32 påträffades 2 rännor (nedgrävning 17 samt 18). Nedgrävning 17 hade en nord-sydlig orientering. Bredden var ca 0,60 m och längden ca 1,00 m. Med en fyllning bestående av gråsvart lerig kulturlager, med inslag av bränd lera och rikligt med sten i knytnävsstorlek. Rännan fortsatte utanför schaktet i bägge ändrar. Nedgrävning 18, en ca 0,30 m bred ränna som löpte i en nordväst-sydostlig riktning, med en svartgrå lerig jord med småsten. Rännorna kan tolkas vara gränsmarkeringar (bilaga 1, schakt 32).

I Schakt 34 påträffades en ränna (nedgrävning 19) som fortsatte söderut utanför schaktet. Fyllningen var ett gråsvart lerigt kulturlager med inslag av enstaka fläckar av bränd lera samt träkol. Rännan kan tolkats ha varit en gränsmarkering (bilaga 1, schakt 34-35).

I schakt 35 framkom en kokgrop (nedgrävning 20). Den del som var exponerad var 1,20 x 0,40 m och hade en rundad form i plan. Fyllningen var ett gråsvart lerigt kulturlager med enstaka träkol relativt rikligt med knytnävsstor skörbränd sten (bilaga 1, schakt 34-35).

I schakt 36 och 37 påträffades en större nedgrävning som framkom i bägge schakten. Nedgrävningen kom att benämnas nedgrävning 21 i schakt 36 samt nedgrävning 22 i schakt 37. Fyllningen var fet, finkornig, svartgrå med inslag av bränd lera, träkol, sten och

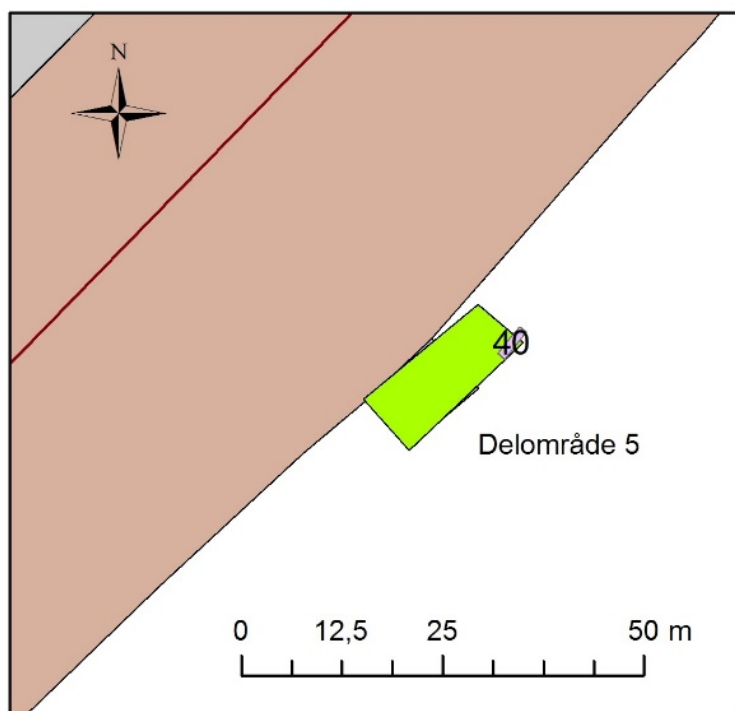
enstaka oidentifierbara benfragment. Det kan röra sig om ett område med gropar eller ett grophus, det vill säga ett hus med nedsänkt golv (bilaga 1, schakt 36-39).

I schakt 38 påträffades ett stolphål (stolphål 8) samt en ränna (nedgrävning 23). Stolphål 8 som var 0,40 x 0,40 m stort, med ett gråsvart kulturlager med inslag av bränd lera samt sten. Stenen kan ha varit en del av konstruktionen för att ge stöd åt stolpen i stolphålet. Rännan hade en bredd på ca 0,20 m, med ett gråsvart kulturlager med inslag av träkol och bränd lera (bilaga 1, schakt 36-39).

I schakt 39 framkom ett ca 0,10 x 0,10 m stort störhål. Fyllningen var fet, svartgrå med inslag av träkol (bilaga 1, schakt 36-39).

Delområde 5.

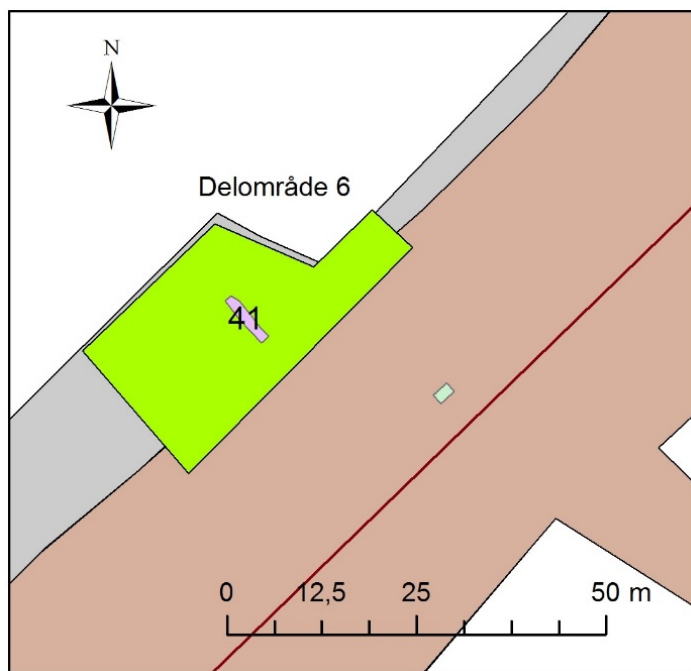
Delområde 5 låg i anknötning till Höjeå, här anlades endast ett schakt. Inga arkeologiska anläggningar påträffades. Då området legat nära Höje å har översvämningar förekommit och området har stundtals varit sankt, vilket ett lerigt svämm lager vittnar om.

Figur 10. Delområde 5 och schaktnummering. Grönt markerar delområdet.

Delområde 6.

Då det fanns mycket växtlighet och ledningar i området upptogs endast ett sökschakt (schakt 41). De topografiska förhållandena hade ändrats då schaktmassor från byggandet av de intilliggande reningsverksdammarna påförts i området. Under schaktmassorna påträffades ett ca 0,10 m tjockt äldre marklager. Inga synliga fornlämningar syntes i det äldre marklagret som låg på en gul morän.

Figur 11. Delområde 6 och schaktnummering. Grönt markerar delområdet.

Figur 12. Schakt 44 i delområde 7.

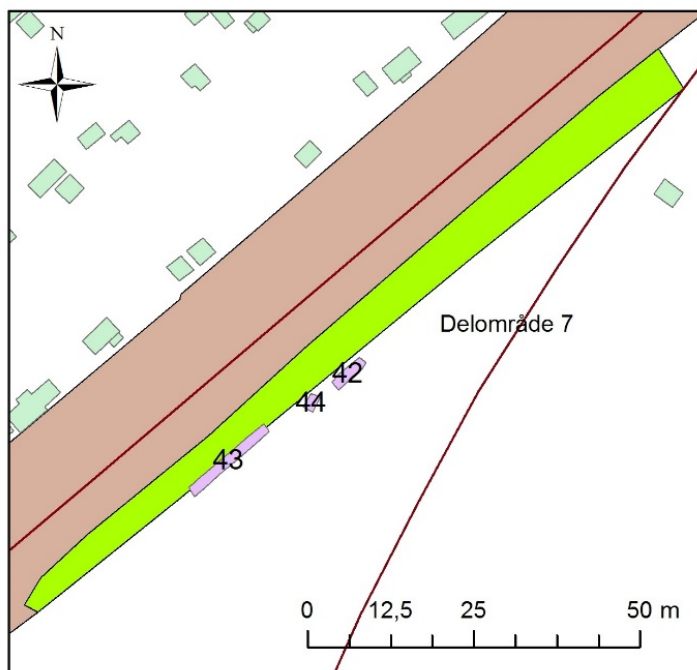
Delområde 7.

Delområde 7 låg i ett område som enligt Jean Bergmans karta från 1704 var en vattenomfluten ö kallad Puggeholmen och låg ca 80,00 m från det medeltida Lunds stadsvall (André & Högstedt s 23f). Två liknande anläggningar har påträffats i och kring Lunds omnejd. Gidholmen som ligger strax sydöst om Puggeholmen, samt en som undersöktes på Mårtenstorget och visade sig vara en trädgård Balic & Wallin 2015).

I området grävdes tre sökschakt (schakt 42-43). På ca 0,50 m djup påträffades i alla tre schakten, ett ca 0,50 m tjockt, svart kulturlager, med inslag av enstaka blålera, tegelkross och träkol (bilaga 1, schakt 43 och 44).

Figur 13. Detalj ur Jean Bergmans *Geometrisk Charta öfver Staden Lund uti Schåne och des Jordägendom i Åker och Äng* från 1704. Bilden visar gamla Lunds södra spets med de tre vattenomflutna holmarna. Puggeholmen (delområde 7) markerat med rött, Gidholmen i söder samt Mårtenstorget i nordöst, som inte finns dokumenterad på några kartor. I kartmaterialet påträffas holmarna sist i Carl Magnus Espmans *Geometrisk Charta öfver Staden Lund uti Schåne och des Jordägendom i Åker och Äng* från 1784 (André & Högstedt s 23f & 42f).

Figur 14. Delområde 7 med schaktnummering. Grönt markerar delområdet.

Resultat och förslag på arkeologiska åtgärder

Vid utredning steg 2 av sträckan Flackarp-Lund Högevall undersöktes 7 delområden. Nedan följer en sammanfattad presentation av resultaten, samt slutsatser och förslag på fortsatta åtgärder inom varje delområde.

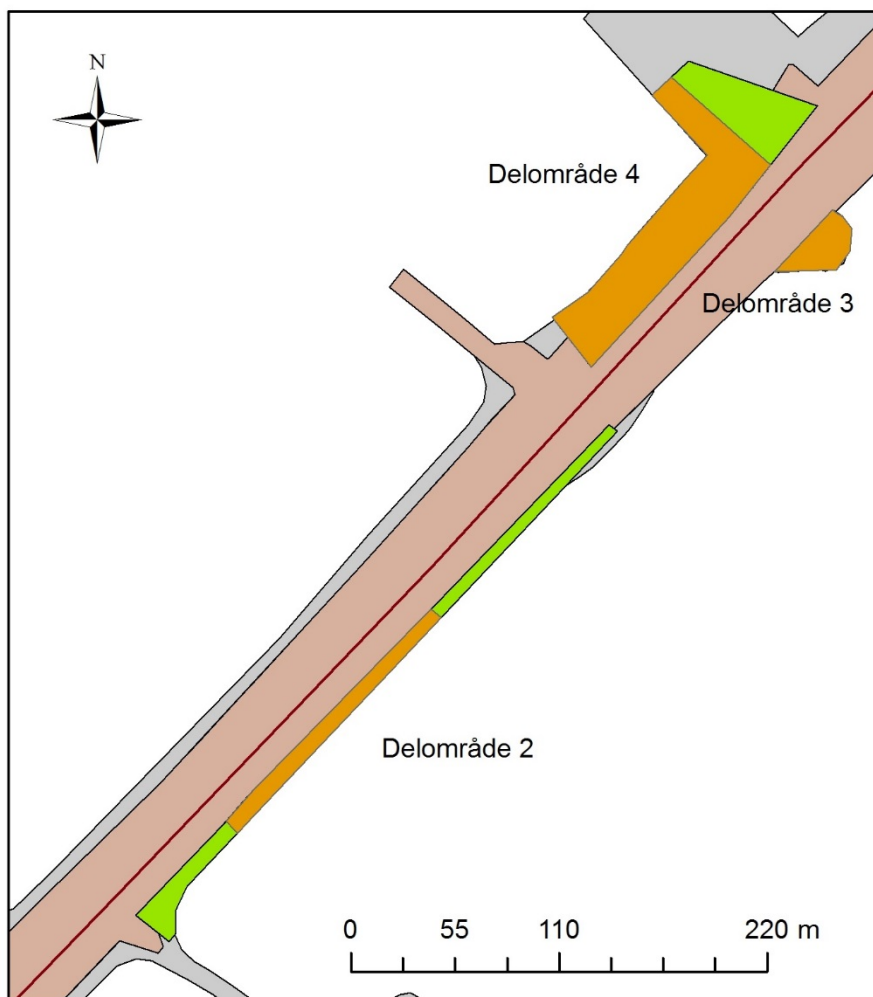
Delområde 1.

Under utredning steg 1 påträffades vid inventering av ytan indikationer på en stenåldersboplats i form av bearbetad flinta samt bränd flinta inom en begränsad yta. Under utredning steg 2 påträffades inga lämningar varför inga vidare arkeologiska åtgärder föreslås.

Delområde 2.

Delområde 2 låg beläget inom fornlämningen Flackarp RAÄ 30:1 som är registrerad som boplats med en bred datering från stenålder till järnålder. I de södra delarna framkom boplatsindikationer i form av en härd och två nedgrävningar. Vidare dokumenterades en koncentration av sex nedgrävningar fyllda med sten samt ett stenskott stolphål. Dessa kan utgöra spåren av en genom odling förstörd gravkonstruktion. I Lunds stifts landebok från 1569, omnämns en döss agir (dös åker) i Flackarps östra vång. Vilket talar för en sådan tolkning. I norra och södra delen av delområdet framkom inga arkeologiska lämningar, förutom en nedgrävning i norr som tolkats som en sandtäckt.

Dessa resultat visar att det i de centrala delarna av delområdet finns förhistoriska lämningar, som kan indikera både en boplats- och gravmiljö. En sådan plats bedöms ha en stor vetenskaplig potential i förhållande till diskussionen om vägnät, vadställen och gravhögar i området kring Höje å (se ovan kapitel Fornlämningssmiljö, Lagergren 2011 s 17). Utifrån detta förordas fortsatta arkeologiska insatser i form utav en arkeologisk förundersökning.

Figur 15. Delområde 2, 3 och 4. Orange markerar del av delområde där arkeologiskt intressant material påträffats och där vidare arkeologisk undersökning förordas. Grönt markerar del av delområdet där inget av arkeologiskt intresse påträffats och ingen vidare arkeologisk undersökning förordas.

Delområde 3.

Delområde 3 låg beläget inom fornlämning Flackarp RAÄ 29:1, en boplats daterad till stenålder-järnålder. Här framkom en ränna som tolkats vara någon form av gränsmarkering till boplatsens ägor. Boplatsens närhet till de arkeologiska lämningarna i delområde 2 och 4 gör platsen intressant ur ett vetenskapligt perspektiv med tanke på diskussionen om boplatser, vadställen och gravhögar i området kring Höje å (se ovan kapitel

Fornlämningssmiljö, Lagergren 2011 s 17). Varvid en vidare arkeologisk förundersökning förordas.

Delområde 4.

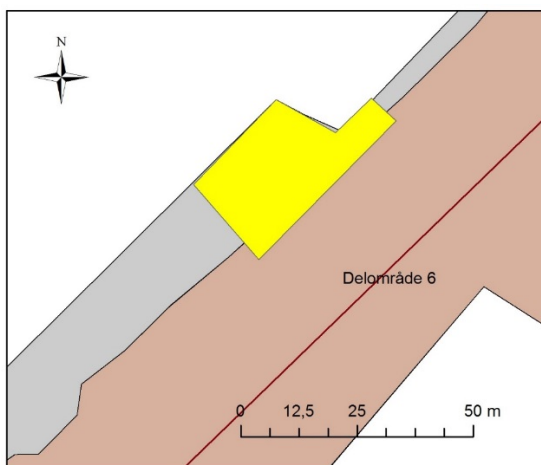
I delområde 4 framkom omfattande boplatzlämningar. Sammanlagt dokumenterades tio härdar/kokgropar, fyra rännor, och åtta stolphål, varav fyra kan ha utgjort takbärande bockpar. Två ospecificerade gropar påträffades, men även en större grop som kan vara ett grophus, dvs. ett hus med nedsänkt golv. Fyndmässigt påträffades endast ett mindre antal flintavslag, dock framkom en senmesolitisk kärnyxa under den arkeologiska utredning steg 1 undersökningen. Kärnyxan visade spår som tyder på att yxan sekundärt blivit använd som eldslagningsflinta, vilket påvisar platsens långa brukandekontinuitet (Balic & Wallin 2015 s 24). I delområdets nordöstra del påträffades endast ett dike. Diket är troligtvis medeltida/tidigmodernt, och kan knytas till byn Flackarps ägostruktur. I delområdets norra del, i slänten till Höjeå, framkom inga arkeologiska lämningar. Det finns ingen fornlämning registrerad inom delområde 4 men det kan utgöra en del av fornlämning Flackarp RAÄ 29:1. Platsen bedöms ha stor vetenskaplig potential i förhållande till diskussionen om boplatser, vadställen och gravhögar i området kring Höje å (se ovan kapitel Fornlämningssmiljö, Lagergren 2011 s 17). Varvid en vidare arkeologisk förundersökning förordas.

Delområde 5.

Delområde 5 låg i slänten mot Höje å stratigrafien i området visade på att området stundtals varit sankt och översvämmat. Inga arkeologiska anläggningar påträffades varvid inga vidare arkeologiska åtgärder förordas.

Delområde 6.

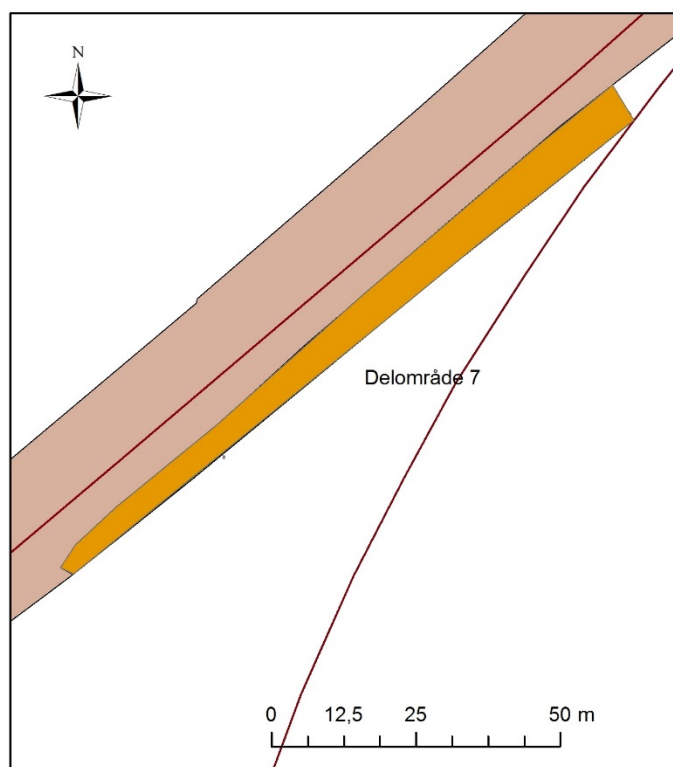
Under moderna påfyllnadsmassor, på ett djup av ca 2,5 m, påträffades en äldre marknivå. Området är svårtillgängligt p.g.a. ledningar och växtlighet varvid endast ett söschakt upptogs. Förutom den äldre marknivån påträffades inga arkeologiska lämningar, dock förordas området att stå under arkeologisk bevakning i form av schaktningsövervakning. Främst beroende på närheten, ca 15 m, till fornminnet Lund RAÄ 7:1. Vilket är en arkeologiskt undersökt gravhögd med primärgrav från senneolitikum samt sekundärgravar från bronsålder (Moberg 1950 s 188).

Figur 16. Delområde 6. Gult markerar område där arkeologisk övervakning i form av schaktningsövervakning förordas.

Delområde 7.

Delområdet ligger på vad som varit en kanalomsluten holme vid namn Puggeholmen. I sökschakten påträffades stadsliknande kulturlager med en karaktär av trädgårdsodling. Då vi i dagsläget inte känner till Puggeholmens funktion, brukningsperiod eller förhållande till den närbelägna stadsvallen (ca 80 m) i Staden Lund, förordas här en arkeologisk förundersökning.

Figur 14. Delområde 7. Hela delområde 7 är av arkeologiskt intresse och vidare arkeologisk undersökning förordas.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-21746-2016	Fornlämning nr/art	Flackarp RAÄ 30:1 29:1
Socken/stad	Flackarp socken	Projektnummer	61000 - 487
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Lund Högevall- Flackarp
Typ av exploatering	Järnvägsbygge		
Uppdragsgivare	Trafikverket		
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning steg 2		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Johan Wallin		
Övrig personal			
Fältarbetstid	2016-11-28 – 2016-12-06		
Fälttid			
Arkeolog	53 h		
Maskin	-		
Undersökningens omfattning			
Yta	881,6 m ²		
Schaktmeter	551 m		
Kostnad för arkeologi			
Projektleddn./administration	4 x 750 = 3000 SEK		
Fältarbete	53 x 750 = 39 750 SEK		
Rapport	40 x 750 = 30 000 SEK		
Traktamente	462 SEK		
Material	500 SEK		
Summa:	73 712 SEK		
Kostnad övrigt			
Maskiner	48 362 SEK		
Hyra GPS	8313 SEK		
Summa	56675 SEK		
Summa, faktisk	130 387 SEK inkl. moms		
Summa, beslutad	170 712 SEK inkl. moms		
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	LUHM 32714: 1-6, LUHM 32715: 1-2		
Arkivmaterial, förvaring	Hos LUHM med kopior i Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen		
Ritningar, dokumentation	Digitala mätfiler, ingen annan dokumentation		
Foto	26 Digitala foton		
Analyser			
Övriga upplysningar			

Referenser

Otryckta källor

Dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund (DAL).

Diplomatarium Danicum, udgivet af det danske Sprog- og Litteraturselskab. København 1938 ff. (DD).

Kulturens LA-arkiv. Lund.

Tryckta källor och litteratur

Alenstam- Petersson, B. 1953. Ein spätmittelalterlicher Fingerring von Källby bei Lund. Meddelanden från Lunds univ. Hist. Museum 1953. Lund.

André, A & Högstedt, C. 1990. Kartornas Lund: 1580-talet till 1950. Gamla Lund Förening För Bevarande Av Stadens Minnen Årsskrift 72. Lund.

Andrén, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. Medeltidsstaden 56. Stockholm.

Balic, I. & Wallin, J. 2015. Utbyggnad av Södra stambanan, sträckan Flackarp – Lund C, Lunds stad, Lunds kommun, Flackarp socken, Staffanstorps kommun, Skåne. Arkeologisk utredning steg 1, 2014. Kulturmiljörapport 2015:6. Kulturen, Lund.

Helgesson, B. 2002. Järnålderns Skåne: Samhälle Centra och Regioner. Acta Archaeologica Lundensia Series In 8°, No 38. Uppåkra studier 5. Lund.

Johansson Hervén, C. 2001. Mårtenstorget i Lund. Arkeologisk undersökning 1997. En kulturhistorisk redogörelse. Arkeologiska rapporter från Lund, nr 21. Lund.

Lagergren, A. 2011. Arkeologisk utredning 2010. Flackarp 8:1. Förhistorisk boplats, spår av gravhög och utkanten av Flackarps bytomt. Skåne, Staffanstorps kommun, Flackarps socken, Flackarp 81:1, RAÄ 24:1, 24:2 och 36:1. UV rapport 2011:45.

Lundberg, A. 1995a. Kv. Myntet 7, Lund. Arkeologisk förundersökning 1994-95. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 13. Lund.

Lundberg, A. 1995b. Källby. Industri- och Höjeåvägen, Lund. Arkeologisk förundersökning med utredning 1995. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 16. Lund.

Moberg, C.-A. 1950. A burial mound at Källbymölla. Meddelanden från Lunds universitets Historiska Museum 1950. Lund.

Nagmér, R. 1990. Flackarp 13:1A, Trolleberg 1:1A, Flackarp sn, Skåne. Riksantikvarieämbetet UV Syd rapport.

Salminen, L. 2002. Utbyggnad av VA i Flackarp och Uppåkra socken. RAÄ 26, 28 & 36, Flackarp sn. Samt RAÄ 21, Uppåkra sn. Skåne. Arkeologisk förundersökning 2001. Regionmuseet/Landsantikvarien i Skåne Rapport 2002:39. Kristianstad.

Digitalt tillgängligt material

Arkeologi i vägprocessen

<https://trafikverket.ineko.se/se/tv14206>

FMIS

<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

KRFS 2015:1.

http://www.kulturradet.se/Documents/Om%20Kulturr%C3%A5det/F%C3%B6rfattningssamling/krfs_2015_1.pdf

Http://www.raa.se/app/uploads/2012/06/M_riksintressen3.pdf 2014-02-14

Riksantikvarieämbetet, 2009. Vägledning för tillämpning av Kulturminneslagen Uppdragsarkeologi (2 kap. 10-13 §§). Det uppdragsarkeologiska systemet. Tillämpning av Riksantikvarieämbetets föreskrifter och allmänna råd avseende verkställigheten av 2 kap. 10-13 §§ lagen(1988:950) om kulturminnen m.m. Stockholm.

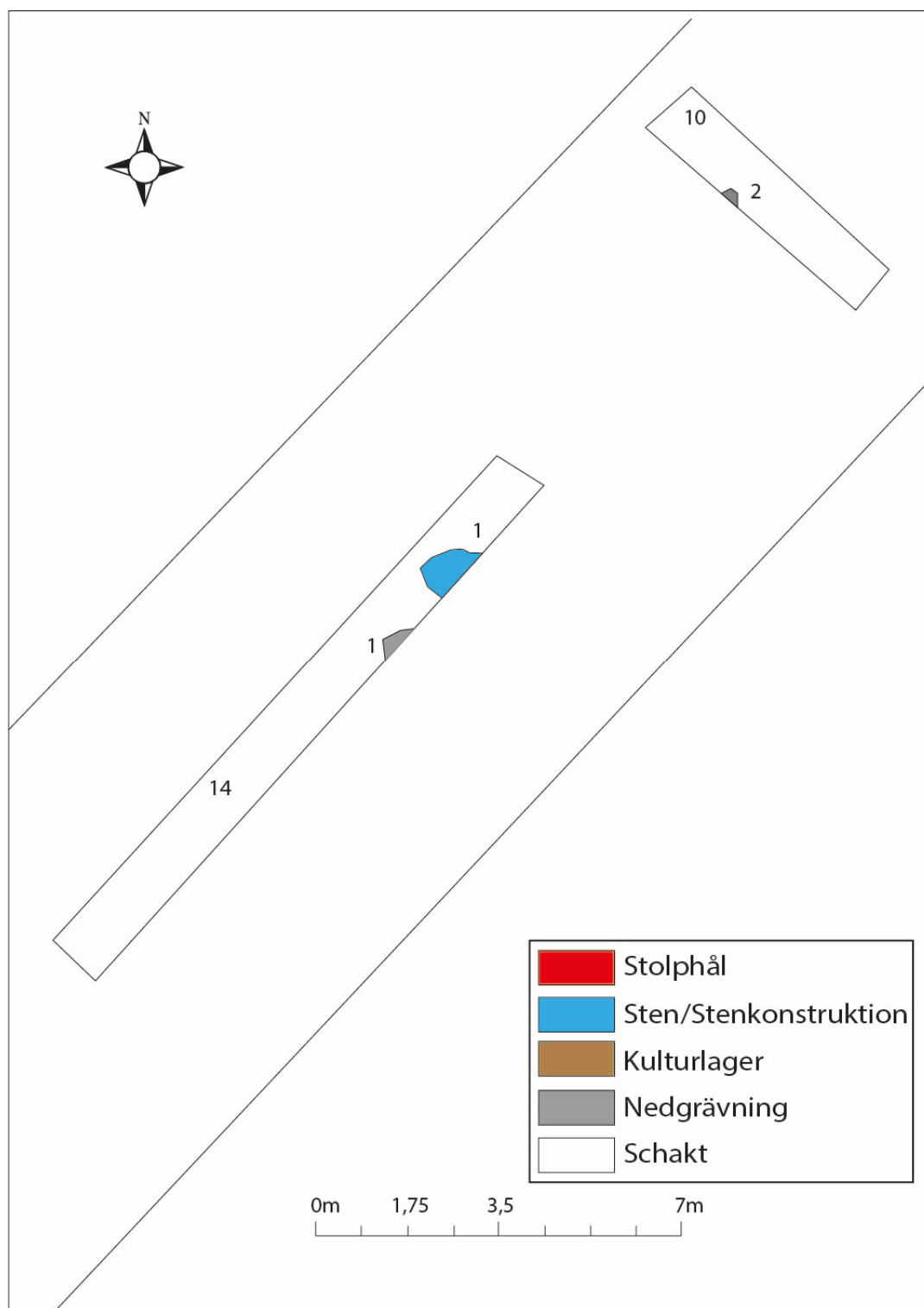
http://www.raa.se/publicerat/varia2009_19.pdf

Bilagor

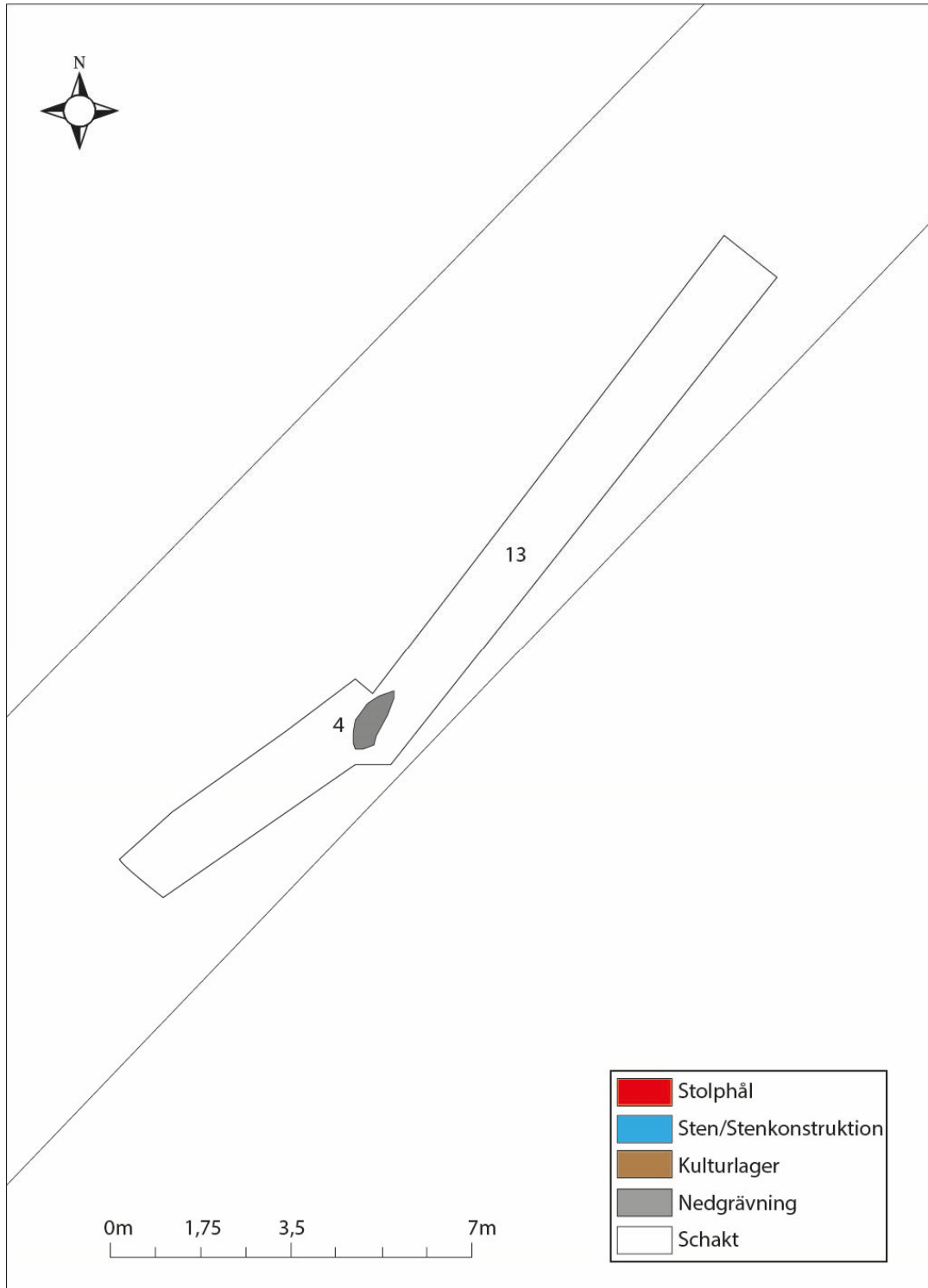
1. Schaktplan med arkeologiska anläggningar.
2. Ordlista och facktermer.
3. Fyndlista

Bilaga 1.

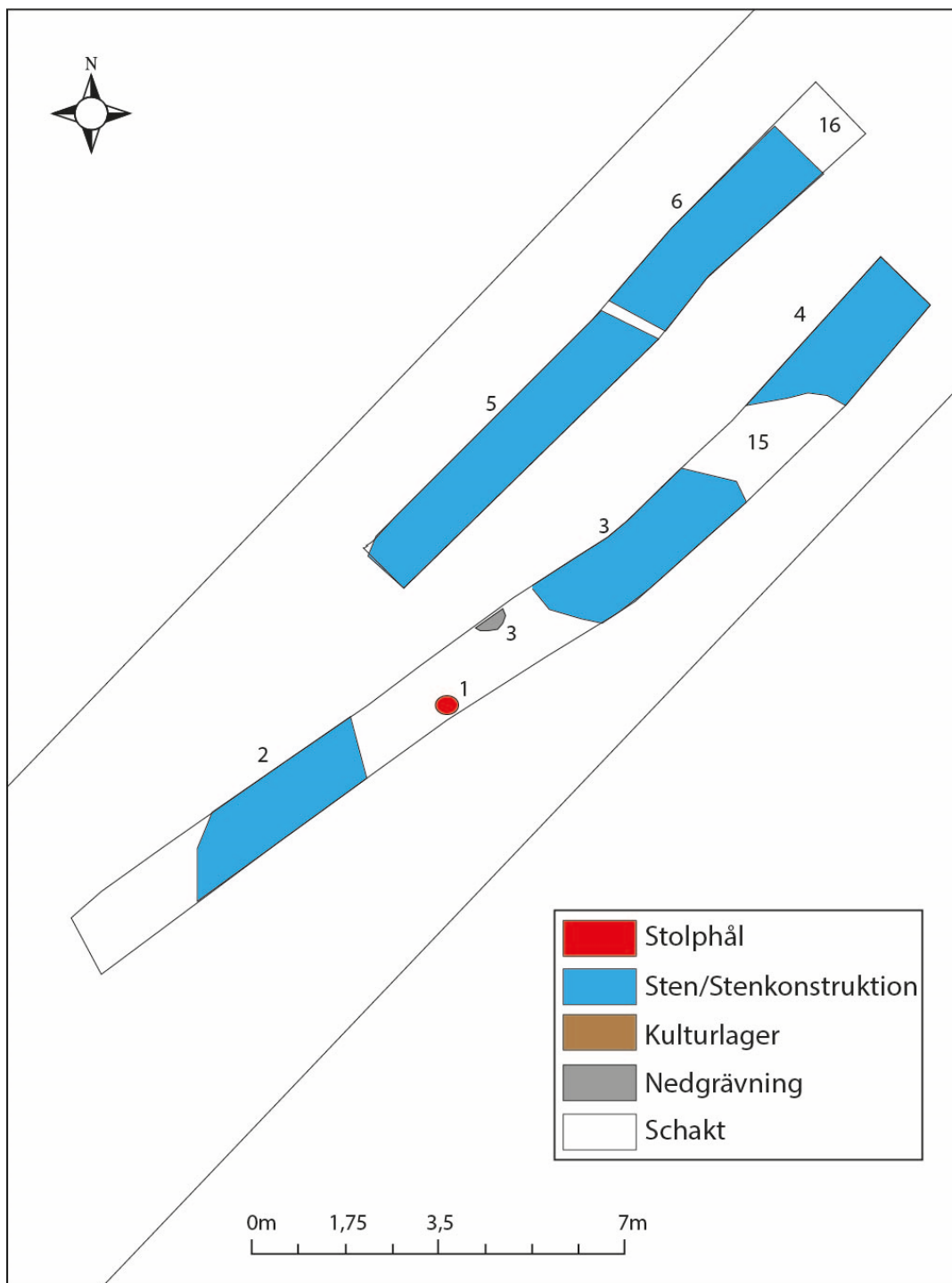
Schakt 10 och 14.

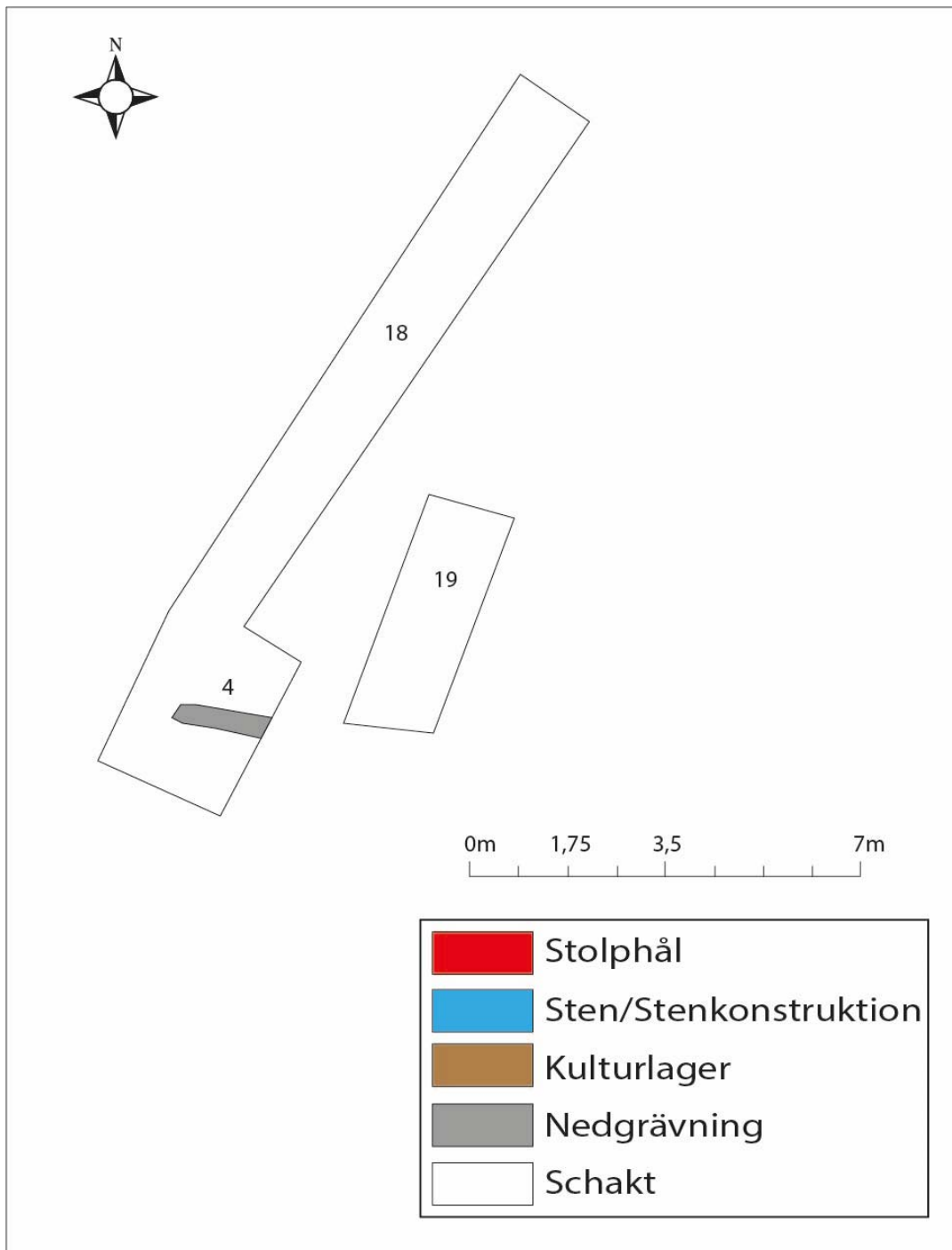
Schakt 13.

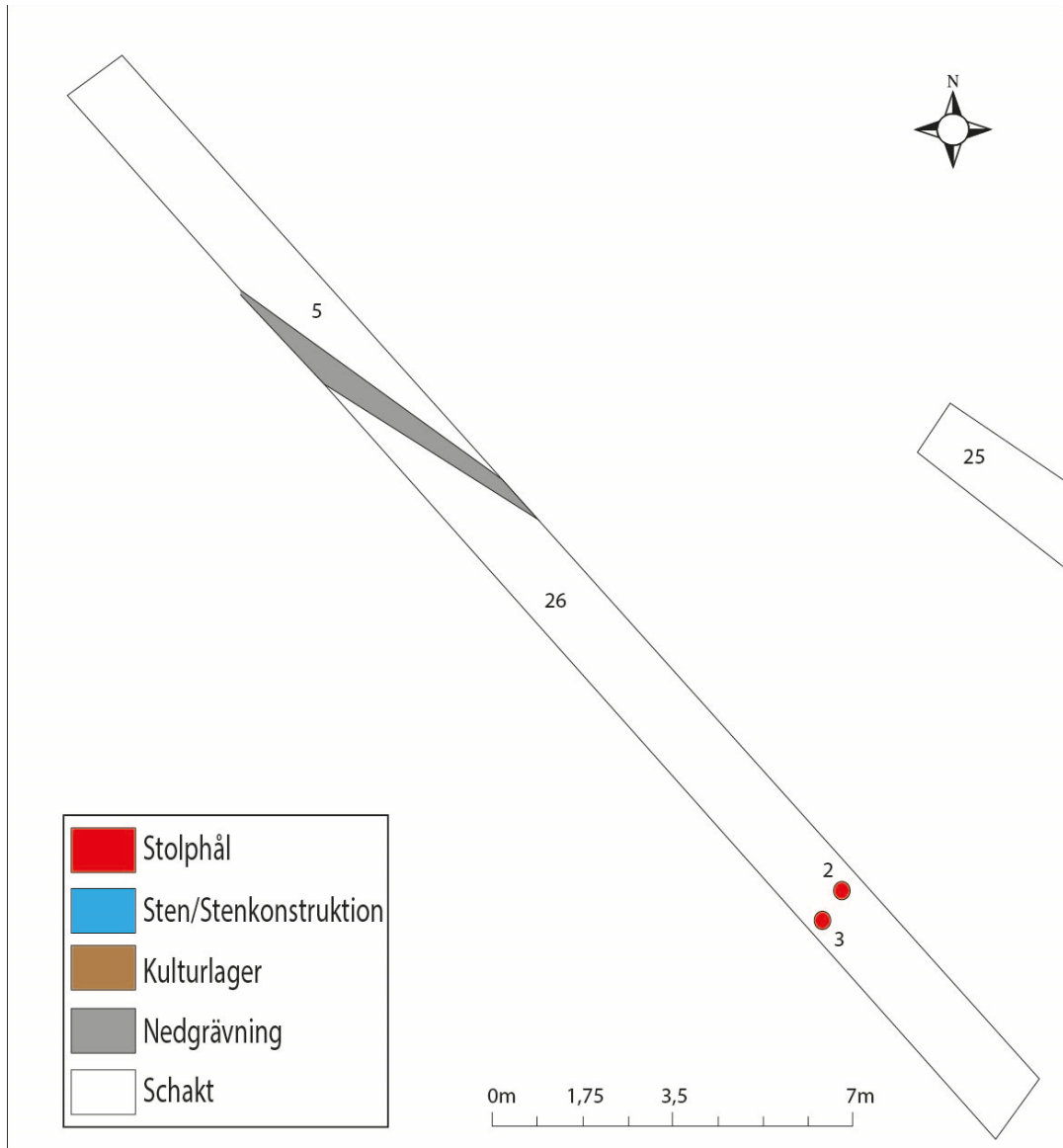
Schakt 15 och 16.

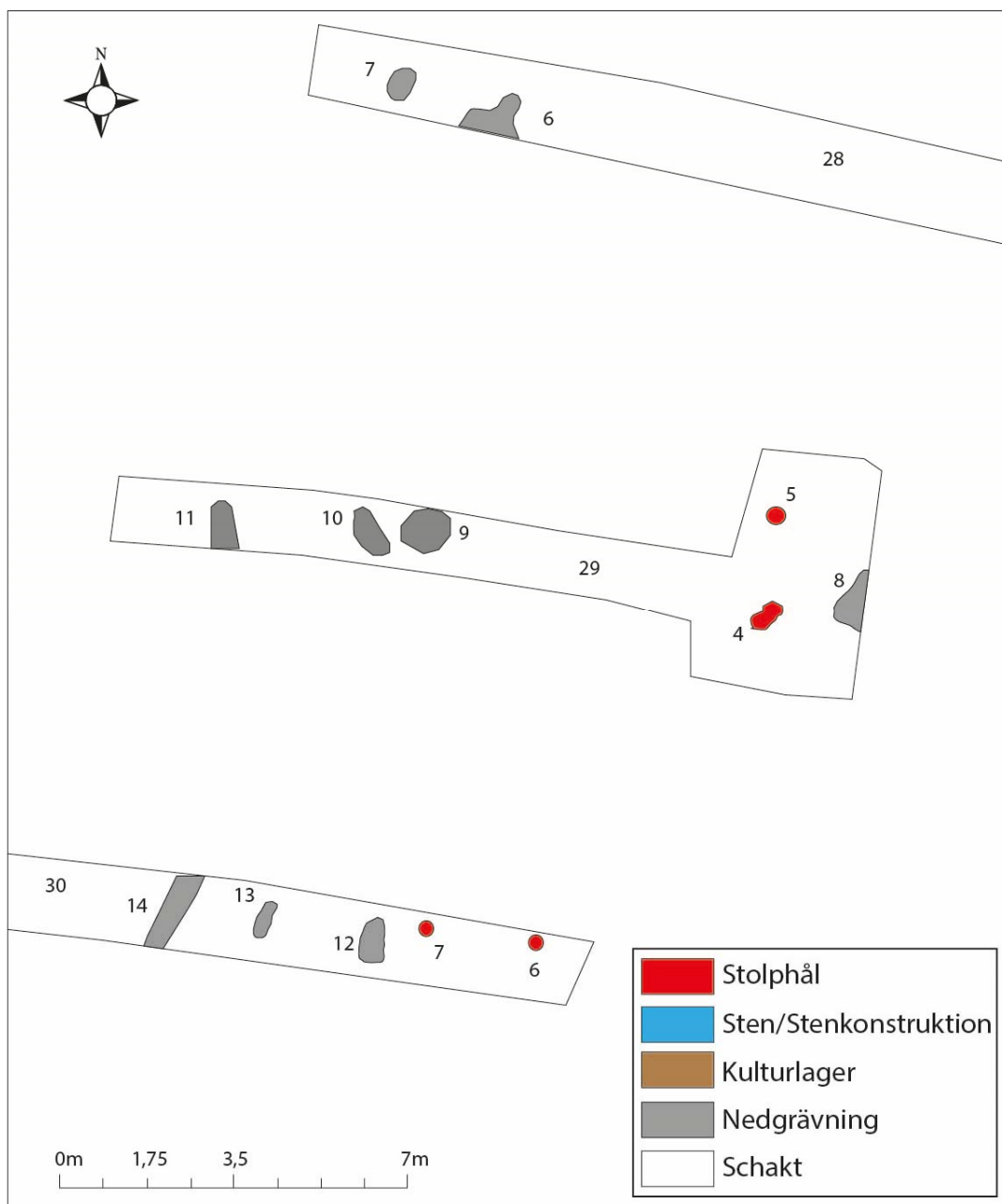
Schakt 18 och 19.

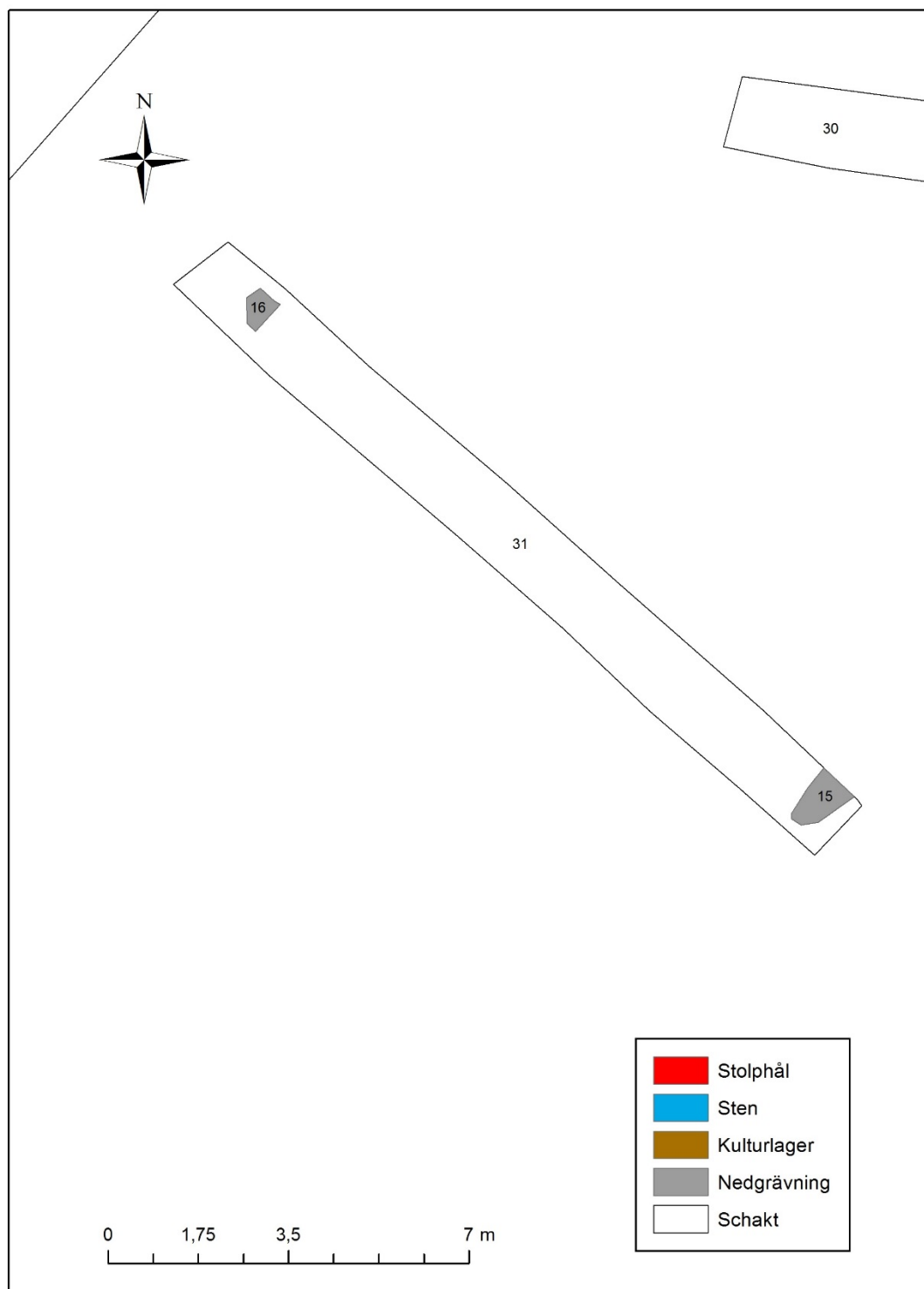
Schakt 26.

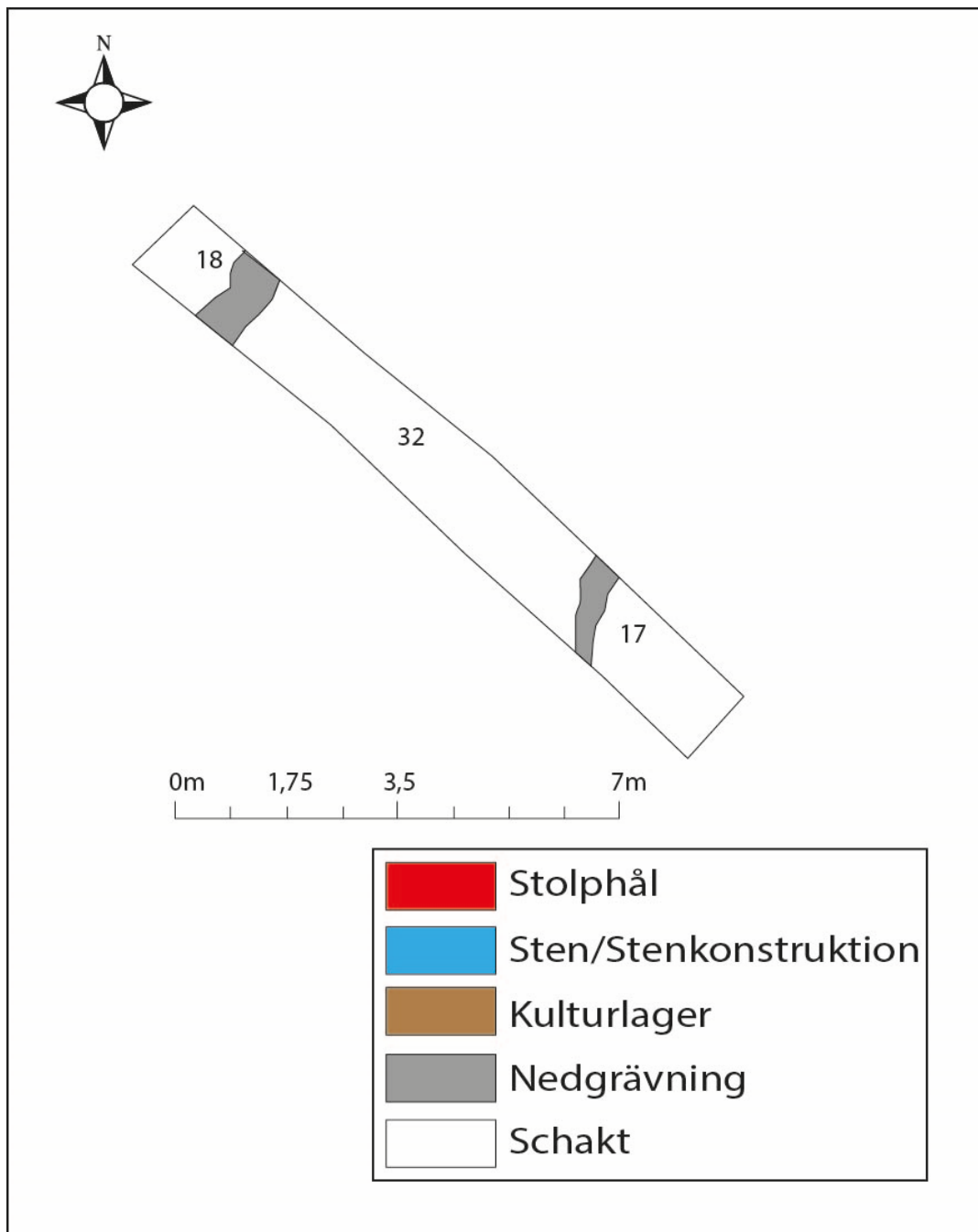
Schakt 28-30.

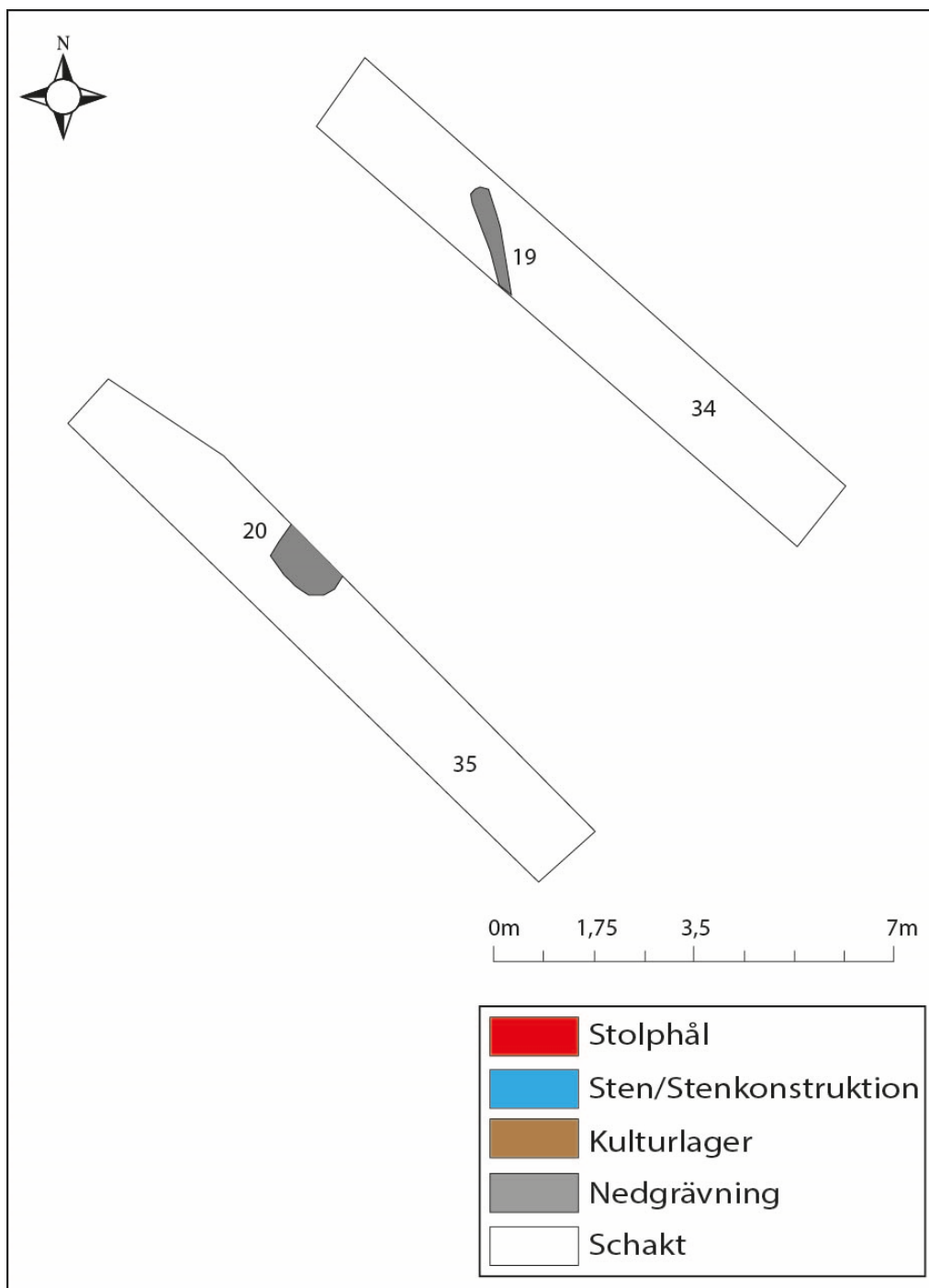
Schakt 31.

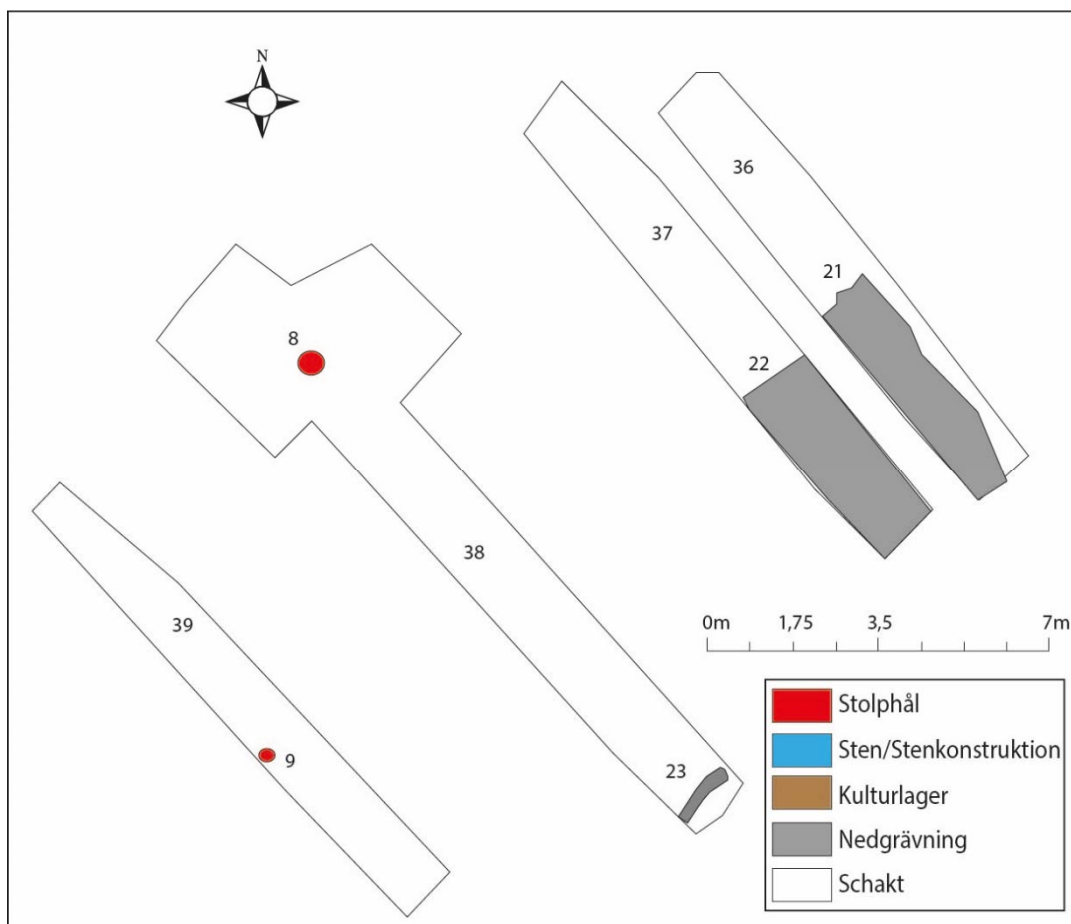
Schakt 32.

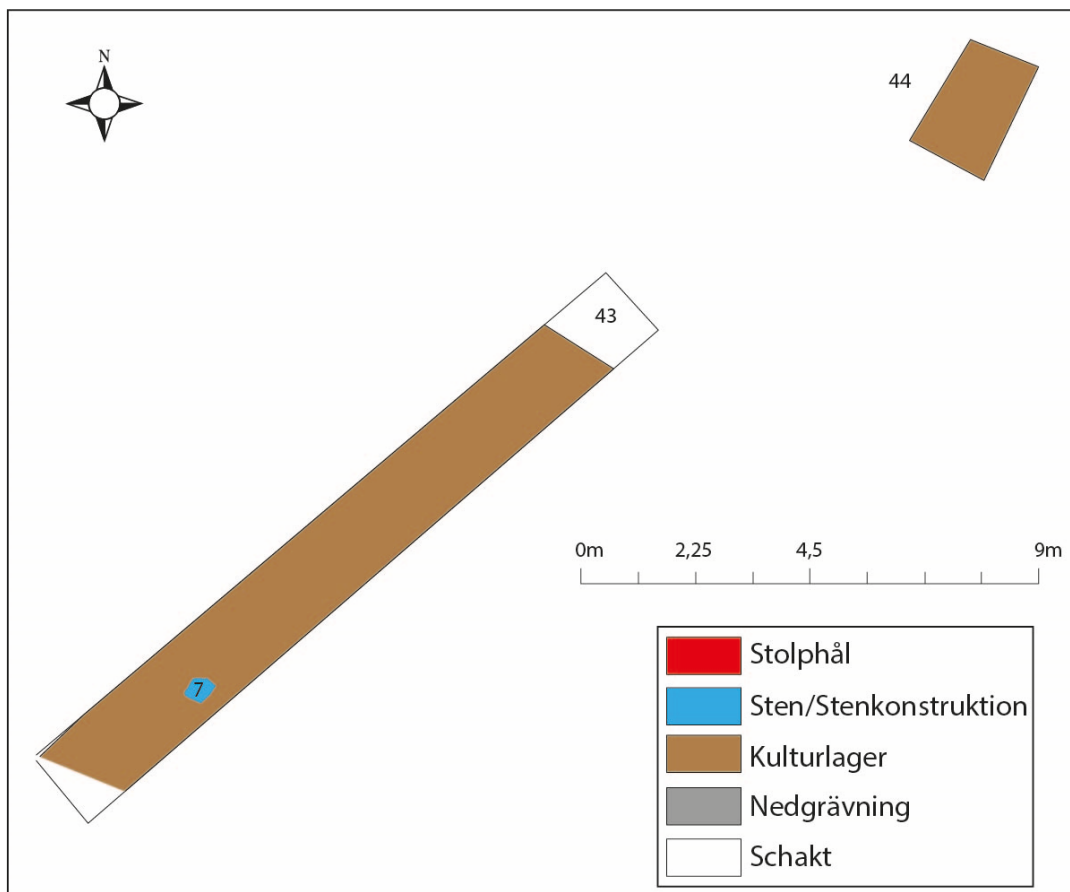
Schakt 34 och 35.

Schakt 36-39.

Schakt 43 och 44.

Bilaga 2.

Ordlista facktermer

Delar hämtade ur:

Arkeologi i vägprocessen. Ett pilotprojekt i Skåne för bättre planeringsunderlag.

Riksantikvarieämbetets beslut 2002-12-17 avseende antikvarisk bedömning vid registrering i RAÄ:s fornminnesregister

Arkeologiska begrepp

Anläggning:	Spår efter äldre tiders aktiviteter och konstruktioner.
Arkeobotanik:	Studier av växtrester knutna till arkeologiska lämningar som kan belysa exempelvis olika typer av odling, matkultur och djurhållning.
Avslag:	Spår efter avsiktlig bearbetning av flinta i form av avslagna bitar.
Bandparcell:	Långsmal markindelning som ofta avgränsas av stensträngar, låga jordvallar eller terrasskanter.
Bevarandestatus:	Spåren efter äldre tiders mänskliga aktiviteter utsätts kontinuerlig för nedbrytning i varierande grad beroende på en mängd olika faktorer. Välbevarade lämningar har oftast en större informationspotential och bättre förutsättningar att bevaras för framtiden. Bevarandestatus är en viktig faktor i bedömningen av en fornlämnings potential och betydelse.
Boplats:	Plats där man under förhistorisk tid vistats och där föremål, råämnen för bearbetning, byggnadslämningar, byggmaterial och/eller avfall lämnats kvar på marken.
Bytomt/Gårdstomt:	Lämningar efter skattlagd eller mantalssatt bebyggelseenhet
Dendrokronologi:	Metod för att bestämma åldern på virke (fällningsår) genom att studera dess årsringar.
Depåfynd:	Fyndplats för ett eller flera föremål som kan antas ha medvetet lagts ner på platsen. Gäller inte sentida fynd.
Dike/ränna:	Grävd ränna eller dike för avvattning eller markering.

Enskifte:	Skiftesreform som syftade till att varje gårds ägor skulle samlas till ett enda sammanhängande område (skifte) och att gårdsbebyggelsen skulle placeras på det tilldelade området. Denna typ av skifte genomfördes redan under 1780-talet inom flera byar tillhörande Svaneholms gods vid Skurup, men en förordning om enskifte kom först 1803 för Skåne, året därpå för Skaraborgs län och 1807 för en stor del av övriga Sverige.
Flatmarksgrav:	Förhistorisk grav utan idag synlig markering ovan jord.
Fornlämning:	Spår eller konstruktion efter äldre tiders mänskliga aktiviteter. Avser de lämningar som är identifierade och vilka är skyddade enligt Kulturmiljölagen (KML).
Fosfatkartering:	Kontinuerliga mänskliga aktiviteter på en plats ger upphov till förhöjda fosfatvärden i marken. Mängden fosfat i marken utgör även en faktor i lantbruket och karteringar av stora områden har utförts då platser med höga fosfatvärden identifierats.
Fossil åker:	Varaktigt övergiven åkermark, formad genom äldre tiders brukningsmetoder. Omfattar även åkermark som fortfarande används om spåren efter äldre tiders bruk är mycket tydliga. Kan t.ex. bestå av bandparceller, blockformiga eller oregelbundna parceller eller av röjningsrösen.
Fossil åkermark:	Sammansatt lämningstyp med olika typer av åkerbrukets lämningar, t.ex. röjningsröse, hägnad, fossil åker.
Fredningssystem:	Begrepp som avser den rytm med vilken ett inägoområde, en vång eller lycka, växlade mellan att vara fredat mot kreaturen för odling respektive låg öppet för kreaturen som betesmark under odlingssäsongen. Exempel på fredningssystem är ensäde (årlig fredning), tvåsäde (fredning vart annat år eller två år av fyra) och tresäde (fredning två år av tre). I kulturgeografisk litteratur används ofta termen odlingssystem synonymt med fredningssystem. Kulturgeograf Sven Dahl som utarbetade en mycket detaljerad terminologi för förhållanden i det äldre odlingslandskapet menar att detta är olyckligt och att odlingssystem istället bör vara ett överordnat begrepp som även innefattar de olika åkerfallens växling mellan trädesläggning och odling med olika grödor, dvs. växtföljden

eller odlingsrytmen. Trots att en vång hade fredningssystemet ensäde, dvs. fredades varje år för odling, var det åtminstone i Skåne vanligt att betydande delar av åkern i vången trädades regelbundet. Likaså var det vanligt att betydligt mer än 1/3 av åker i en by med tresäde låg i träda ett genomsnittligt år. Fredningssystemet för en by bestämmer således inte hur stor andel av åkern som faktiskt låg i träda ett genomsnittligt år, utan bara hur stor del som inte var fredad och kunde nyttjas som betesmark under odlingssäsongen.

Frälse/frälsegods:	Samhällsgrupp/egendom som var befriad från vissa grundskatter och andra pålagor. De frälsta grupperna var adeln (det världsliga frälset) och kyrkan (det andliga frälset). Med frälsegods avses här jord/gård som tillhörde adeln.
Fyndplats:	Fyndplats för enstaka eller fåtal föremål/artefakter från förhistorisk tid, medeltid eller äldre historisk tid.
Färdväg:	Äldre stig, väg och järnväg, som t.ex. hålväg, vägbank och banvall.
Geometrisk avmätning:	Typ av storskalig lantmäterikarta med tillhörande beskrivning och arealredovisning som framställdes under perioden från 1630-talet till skiftesperioden under 1800-talets början. Kartorna visar ofta inägornas faktiska ägoindelning i tegskifte och vilka tegar som tillhörde byns olika hemman.
Grophus:	Hustyp med nedsänkt golv ofta med funktion som ekonomibyggnad. Vanlig under järnåldern och tidigmedeltid.
Hemman:	Äldre benämning för mantalssatt jordbruksfastighet. En by var skattemässigt indelad i minst två hemman. Ett hemman kunde i brukningmässigt hänseende vara uppdelat på flera bruknings- eller hemmansdelar vilka närmast motsvarar vad vi i senare tid betraktat som gårdar.
Husgrund, historisk tid:	Lämning eller ruin efter enstaka byggnad från historisk tid. Används för bebyggelselämningar som inte kan föras till andra lämningstyper, t.ex. lägenhetsbebyggelse.
Hällristning:	Yta på fast berg eller block, med en eller flera ristande, huggna, knackade eller slipade figurer och linjer.

Härd:	Spår efter plats på vilken någon form av eldstad funnits, oftast med rikliga mängder träkol.
Hög:	Förhistorisk gravanläggning med markerat välvd profil och övertorvad yta som till större delen är uppbyggd av sand eller jord.
Inäga:	Den del av marken till en bebyggelseenhet som hägnades in för odling och/eller höskörd. De huvudsakliga markslagen inom inägorna var åker och äng.
Jordrevning:	Uppmätning av inägor till en gård eller by, ofta i samband med skattläggning, skifte av jord e.d. Resultaten från uppmätningen finns ibland bevarade i s.k. jordrevningsprotokoll.
Kol 14-datering (C ¹⁴):	En metod att datera organiskt material genom att mäta söderfallet av ¹⁴ C isotoper.
Koncept:	De äldre lantmäterikartorna finns ofta bevarade i minst två versioner, ett arbetsunderlag eller koncept som lantmätaren skapade vid själva lantmåteriförrättningen och som normalt arkiverades i de regionala lantmåterimyndigheternas arkiv och minst en renritning eller renovation som hamnade i lantmåteriets centrala arkiv.
Kulturlager:	Jordlager, eller lager av annat material, som är påverkat av, eller resultatet av mänskliga aktiviteter.
Kärnyxa:	Yxa av flinta från mesolitikum (jägerstenålder) eller tidigneolitikum (bondestenålder).
Laga skifte:	Den senaste av de stora skiftesreformerna i landet. Stadga om laga skifte kom 1827. Genom laga skifte blev de krav som fanns för enskiftet något uppmjukade och ägorna till ett hemman kunde fördelas på upp till tre olika delområden (skiften). Laga skiftet blev därigenom lättare att genomföra än enskiftet i landsdelar med småbruten och kuperad terräng och där delar av bymarken inte var lämpade för uppodling.
Lägenhetsbebyggelse:	Lämningar efter mindre bebyggelseenhet (jordbruksenhet), som inte skattlagts, t.ex. torp eller backstuga.
Lämningar:	Spår eller konstruktion efter äldre tiders mänskliga aktiviteter.

Lycka:	Mindre, särhägnat inägoområde med åker och/eller äng. Mark i lycka tillhörde ofta endast ett eller ett fåtal av byns hemman.
Mantal:	Beräkningsenhet för skatten på jord och andra resurser som kunde tillhöra ett hemman. Ursprungligen motsvarade ett helt mantal vad som ansågs vara en fullsutten gård, dvs. en gård som gav full bärning för en bondefamilj.
Moränlera:	Geologiskt lager av lera som avsatts i samband med inlandsisens rörelser.
Oråker:	Begrepp som i de äldre lantmäterihandlingarna används för att beteckna mark som tidigare varit uppodlad till åker men ödelagts och istället vanligen nyttjades för höskörd eller som betesmark.
Planteringshage:	Område inom utmark eller inäga som hägnades in och fredades mot kreaturen för att skydda trädplantering. Särskilt vanligt blev det med anläggande av planteringshagar fr.o.m. det tidiga 1700-talets planteringskampanjer som drevs av kronan för att motverka den tilltagande skogsbristen inom många bygder. Ofta omgärdades planteringshagar av stengårdsgård.
Priorgård:	Gård kopplad till tjänsten som föreståndare (prior) för ett kloster inom Benediktiner- och Dominikanerorden.
Reformationen:	Övergång från en Katolsk trosinriktning till protestantism, vilket medförde en brytningen mellan Katolska kyrkan och kungamakten i flera nordeuropeiska länder. I Danmark skedde detta 1536.
Ren/åkerren:	Den ej uppodlade kanten kring en åkeryta eller mellan angränsande åkerytor. Åkerrenen kunde antingen bestå av gräsmark på vilken man vanligen skördade hö eller så dumpades röjningssten från åkern på ytan.
Renovation:	se Konzept.
Rågång:	Äldre benämning på en gräns mellan ägoområden till byar eller enstaka hemman.
Råmärke:	Äldre benämning på fysisk gränsmarkering. Ofta belägen i punkter där rågången ändrade riktning.

Röjningsröse:	Stensamling som uppkommit genom röjning, i regel för odling, men ibland även för annan verksamhet.
Röse:	Förhistorisk gravanläggning med markerat välvd profil, uppbyggd av stenar utan synlig inblandning av sand eller jord.
Slagen flinta:	Avsiktligt bearbetad flinta.
Skärvsten:	Stenar som genom upphettning splittrats till skärvor. Förekommer till exempel i härdar.
Solskifte:	Ett sedan medeltiden tillämpat system för fördelning av inägomark mellan hemmanen i en by. Solskiftet har fått sitt namn efter den ordningsprincip som gällde vid tegarnas fördelning inom teglagen. Varje hemman fick sin teg i samma relativa läge inom teglaget som gårdstomtens belägenhet på bytomten. Hemman med gårdstomten längst åt söder eller öster på bytomten erhöll även teget längst åt söder eller öster inom respektive teglag.
Stadslager:	Kulturlager bildade genom människors aktiviteter i stadsmiljö. Är ofta omfattande i volym och komplexitet som resultat av intensivt markanvändning på en begränsad yta under en längre tid.
Stadsvall:	Avgränsande konstruktion runt den medeltida staden Lund bestående av en vall och vallgrav. Den utgjorde stadens juridiska gräns och befästningsverk.
Stenläggning:	Hårdgjord yta med kullersten.
Stenkammargrav:	Förhistorisk gravanläggning (megalitgrav) bestående av en gravkammare med väggar och tak av hällar eller block.
Stensträng:	Mer eller mindre tydlig rad med stenar. Stensträngen kan antingen vara en raserad, tidigare uppstaplad stenmur eller det låga stenfundamentet till en hägnad som i äldre tid varit kompletterad med annat hägnadsmaterial, t.ex. med flätat risgärde placerat ovanpå.
Stensättning:	Förhistorisk gravanläggning med flack eller svagt välvd profil.
Stolphål:	Spåren efter en rest stolpe som varit nedgrävd. Avser ofta både nedgrävningen och dess fyllning.

Stänketrääd:	Ett i äldre lantmäterihandlingarna nyttjat begrepp för enstaka, glest stående trääd.
Teg:	Långsmalt ägoområde av åker eller äng till ett hemman. Inägorna till byarna var fram till 1800-talets skiftesreformer i många fall indelade i mindre delområden, s.k. teglag eller fall, som i sin tur bestod av tegar tillhörande byns olika hemman.
Utmark:	Markområde utanför inägorna. Utmarken nyttjades främst som betesmark och om den var skogsbeväxt även som källa för diverse skogsprodukter. Till skillnad mot inägorna som var fördelade på byns olika hemman nyttjades utmarken normalt gemensamt av byn. Ofta var utmarksområden till närliggande byar och enstaka hemman inte hägnade mot varandra, utan hela utmarksområdet fungerade som en gemensam betesmark.
Vång:	Större inhägnat inägoområde med åker och/eller äng. Vanligtvis hade en bys alla hemman tillhörande ägor i samtliga byns vångar. Termen vång är sydsvensk (dansk) och motsvaras norrut i landet av gärde.
Äldre svartgods:	Keramiktyp som är vanlig i området kring Östersjön under 1000- och 1100-talet. Benämns även Östersjökeramik och är vanligt förekommande i Lund.
Vångalag:	För att minska mängden hägnad som behövde byggas och underhållas kunde angränsande byar eller enstaka hemman låta bygränsen mellan respektive bys vångar ligga öppen utan hägnad. Förutsättningen var att de angränsande vångarna hade samma fredningssystem. Inom vissa skånska slättbygder förekom det under 1700-talet stora vångalag i vilka uppemot tiotalet byar var delägare.

Bilaga 3.

Fyndlista

Fyndnr	Sakord	Typ	Material	Antal	Fragment	Längd	Bredd	Höjd	Vikt	Anläggning	Schakt	Datering	Kommentarer
1	Spån	Spån	Flinta	1		480	150	50	3	Nedgrävning 9	29	Stå-jää	Från delområde 4
2	Ben	Ben	Ben	1	7	630	460	201	28	Stenkonstruktion 6	16	Stå-jää	Fragmenterad ände från extremitet på djur.
Luhm: 32715													
Fornlämning: Flackarp 30:1													
Fastighet: Flackarp 7:1													
Flackarp socken													
Grävledare: Johan Wallin													

Fyndnr	Sakord	Typ	Material	Antal	Längd	Bredd	Höjd	Vikt	Anläggning	Schakt	Datering	Kommentarer
1	Skrapa	Skivskrapa	Flinta	1	670	601	110	54	Stenkonstruktion 3 & 4	16	Stenålder - järnålder	Atypisk skrapa/retuscherat avslag.
2	Kärna	kärna	Flinta	1	550	301	350	57	Stenkonstruktion 3 & 4	16	Stenålder - järnålder	
3	Avslag	Avslag	Flinta	1	250	130	3	2	Stenkonstruktion 3 & 4	16	Stenålder	
4	Avslag	Avslag	Flinta	1	300	220	3	1	Stenkonstruktion 2	15	Stenålder	
5	Avslag	Avslag	Flinta	1	200	120	2	0,5	Nedgrävning 2	16	Stenålder	
6	Tand	Får/get	Tand	1	120	110	1	0,5	Stenkonstruktion 2	15		
Luhm: 32714												
Fornlämning Flackarp 30:1												
Fastighet: Flackarp 2:9												
Flackarp socken												
Grävledare Johan Wallin												

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2016

- 2016:1 Kv Katedralskolan 8, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2015. Krister Kåm Tayanin.
- 2016:2 Paradis 35, Lunds stad och kommun. Antikvarisk medverkan 2015-2016. Carita Melchert.
- 2016:3 Innerstaden 1:2 – Mårtenstorget, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Johan Wallin.
- 2016:4 Kv Gråbröder 14, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
- 2016:5 Norra Rörums kyrka, Norra Rörums socken, Höörs kommun, Skåne. Antikvarisk medverkan 2015-2016. Carita Melchert.
- 2016:6 Klörups häradshäkte, fönsterrestaurering, Klörup 3:3, Lilla Slågarps socken, Trelleborgs kommun, Skåne. Antikvarisk medverkan 2016. Henrik Borg
- 2016:7 Stora Råby 34:37, fornlämning Stora Råby 10:1, Stora Råby socken, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Johan Wallin.
- 2016:8 Innerstaden 2:1 – Östra Vallgatan, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
- 2016:9 Kv Kryptan 10 och 11, Södra Sandby, fornlämning 93:1, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2016:10 Skånes moderna kulturarv, redovisning 2016. Henrik Borg
- 2016:11 Svaneluckyckan 3, Lunds kommun, Skåne. Dokumentationsrapport 2016. Carita Melchert.
- 2016:12 Borgeby 23:7, Lomma kommun. Borgeby slott porttornet. Vård- och underhållsplan. 2015-2016. Carita Melchert.
- 2016:13 Kv Garvaren 4, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Mattias Karlsson.
- 2016:14 Färgaren 26, Lund. Stäket. Antikvarisk medverkan 2016. Carita Melchert.
- 2016:15 Kv Trädgården 8, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Mattias Karlsson.
- 2016:16 Pahlmans gård i Vellinge, Vellinge 99:98 m.fl., fornlämning nr 17:1, Vellinge socken, Vellinge kommun. Arkeologiska förundersökningar 2015. Mattias Karlsson.
- 2016:17 Svaneluckyckan 3, Lund, Observatoriet. Antikvarisk medverkan 2015-2016. Carita Melchert.
- 2016:18 Kv S:t Thomas 26, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Mattias Karlsson.

2017

- 2017:1 Kv. Eskil 19, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2016. Mattias Karlsson.
- 2017:2 Kv. Universitet 1, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014-2015. Mattias Karlsson.
- 2017:3 Kv. Galten 10, 11 och 12, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Mattias Karlsson.
- 2017:4 Clemenstorget, Sankt Laurentiigatan, Bredgatan och Norra Vallgatan. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
- 2017:5 Södra stambanan Lund Högevall - Flackarp AU steg 2, Lunds och Staffanstorps kommun, Skåne. 2016. Krister Kåm Tayanin.